

УЛУҒ ФАЗИЛАТ

йўлида кўйган ҳар қадами учун Аллоҳ таоло улуг ажрлар беришига қатъий ишонади.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қилганлар: “Кўёш балқиган ҳар бир кунда икки кишининг орасини ислоҳ этишингиз эҳсондир. Бир кишига уловга минишда ёрдам қилишингиз ва юкини, кўтариб уловига юклаб беришингиз эҳсондир. Намоз сари босган ҳар бир қадамингиз эҳсондир. Йўлдан одамларга азият берадиган нарсаларни олиб ташлашингиз эҳсондир” (*Муттафақун алайҳ*).

Мусулмоннинг яхши ишлар қилиши қандай ҳам гўзал! Зеро, Ислом дини инсоннинг дунё ва охиратдаги ҳаётига доир барча ишларни ислоҳ этиш ва тартибга солишга буюради.

Инсоннинг Аллоҳ таоло розилигини топиш ниятида қилган барча амаллари шубҳасиз ибодат бўлади. Шунинг учун мусулмонга яхшилик эшиклари доимо очиқ, у Аллоҳ таолонинг марҳамати билан бу эшиклардан хоҳлаганига кираверади.

Жобир (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Яхшилик қилишнинг барчаси садақадир”, деб марҳамат қилдилар». Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анҳу): «Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Табассум билан айтилган сўз садақадир”, деб марҳамат қилганлар».

Абу Мусодан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинган бошқа бир ҳадисда Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қиладилар: “Ҳар бир мусулмон садақа-эҳсон қилмоғи лозим. Саҳобалар сўрашди: “Аллоҳнинг расули! Агар садақа қилишга бирор нарса топа олмаса, нима қилади?” Пайғамбар (алайҳиссалом) айтдилар: “Қўли билан меҳнат қилади, ўзига фойда келтиради ва садақа қилади”. Улар сўрашди: “Аллоҳнинг Расули! Агар бунга қодир бўлмаса-чи? Ул зоти шариф дедилар: “Қийналган, муҳтож кишига ёрдам қилади”. Саҳобалар савол қилишди: «Расулulloҳ! Агар ёрдам қила олмаса-чи?» Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) жавоб бердилар: “Яхшиликка ёки хайриятга йўллайди”. Саҳобаи киром сўрашди: “Буни ҳам қила олмаса-чи?”

Пайғамбар (алайҳиссалом) марҳамат қилдилар: “Ўзини ёмонликдан тияди, шу нарса ундан садақа бўлади”.

Демак, мусулмон садақа-эҳсон қилмоғи, яъни ўзи яшаётган жамият фаровонлиги ва саодати йўлида яхши ишларни кўп қилиш зарур. Агар бундан ожиз бўлса ёки бирор-бир сабаб юзасидан яхшилик қила олмаса, тили ва қўлоқларини ёмонликдан тийса, шубҳасиз, ажр-савоб олади.

Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) марҳамат қиладилар: “Мусулмон тили ва қўлидан мусулмонлар омон бўлган кишидир”.

“Бирортангиз ўзига яхши кўрган нарсани, қардошига ҳам раво кўрмагунича комил имонли бўлолмайди”. Яъни, мусулмон ўзига севимли нарсага қардошлари ҳам эга бўлишларини яхши кўриши, яъни уларга фойда келтириши ва улардан зарарни даф қилиши керак. Шунингдек, у жамият хизматида бўлиши, бошқаларга имкон қадар ёрдам қўлини чўзишга ва ҳожатларини раво қилишга ҳаракат этмоғи зарур. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) марҳамат қилганлар: “Ким бир мўминнинг дунёдаги қийинчиликларидан бирини енгиллаштира, Аллоҳ таоло унинг қиёматдаги огирликларидан бирини енгил қилади. Ким қийналган кишига осонликни раво кўрса, Аллоҳ таоло унинг дунё ва охиратдаги ишларини енгил қилади”.

Аллоҳ таоло барчамизга фойдали ва савобли амаллар қилишда куч-қувват берсин. Барчамизни одамлардан азият ва зарарларни бартараф этишга интилувчи, Ўзининг раҳмати ва розилигини сўровчи яхши бандаларидан қилсин! Омин.

Абдулҳамид ТУРСУН,
ЎМИ Фатво бўлими мудири

ЯХШИ ИНСОННИ ДЎСТ ТУТИШ ВОЖИБ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي
هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ
كَأَنَّهُ وَلىٌّ حَمِيمٌ

“Яхшилик билан ёмонлик тенг бўлмайди. Яхшилик билан даф қилинг. Шунда сизга душман бўлган қалин дўстингизга айланади” (Фуссилат, 34).

وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ
لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ

“...Кўпол муомалали, қалби қаттиқ бўлганингизда, атрофингиздан кетиб қолишарди...” (Оли Имрон, 159).

“Яхшилик чиройли хулқдир. Гуноҳ кўнглингизга таъсир қилган ва одамлар билишини истамаганингиз нарсадир” (Муслим).

“Қиёмат куни мўминнинг амаллари мезонида яхши хулқдан кўра оғирроқ нарса бўлмайди. Кўпол, уят сўзларни айтувчи кишини Аллоҳ таоло яхши кўрмайди” (Термизий).

“Сизлар одамларни молларингиз билан жалб қилолмайсиз. Лекин очиқ юзингиз ва яхши хулқингиз уларни жалб қилади” (Байҳақий).

“Ким одамларга иш буюриб, ситам қилмаса, сўзлаб уларни алдамаса, у муруввати комил, адолати аниқ кишилардандир. Уни дўст тутиш вожибдир” (Абу Довуд).

«HIDOYAT»
Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Нуриддин ҲОШИМОВ
Анвар ҚУЧҚОР
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Юсуфжон ИСҲОҚ
Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ
Абдул Жалил ХУЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Аҳмад МУҲАММАД
Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН

Муқова

«Voris Design» маркази билан
ҳамкорликда тайёрланди.

Бадиий муҳаррир
Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли

Матнни
Юлдуз КОМИЛ қизи
терди.

Манзилимиз:

700069 Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 240-45-62, тел.факс: 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Мағбуот ва ахборот агентлигида рўйхатга олинган. Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2009 йил 15 февралда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2009 йил 18 февралда топширилди.
Қоғоз бичими 60x84^{1/8}. Адади 14500. 26-сон буюртма. «KOHİ NUR» МЧЖда босилди.

Қўлёзмалар қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин, келтирган иқтибослари ва рақамлари учун ўзлари масъул. Хат орқали юборилганида исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар кўчириб босилса ёки иқтибос олинса, «Ҳидоят»дан олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Яхшиликка чақириш	
Абдулхамид ТУРСУН	
Улуғ фазилят	1
Таянч нуқта	
Яхши инсонни дўст тутиш вожиб	2
Бугуннинг гапи	
Ёлгончиларга алданманг	6
ЎМИ ҳаёти	
Ёшларимиз соғлом, чиниққан	
бўлиши керак	7
Саҳобалар ҳаёти	
Омир ибн Фуҳайра	
Омир ибн Рабиъа	
Абул Ҳайсам	
Ҳориса ибн Нуъмон	8
Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили	
Зумрад ВАҲОБОВА	
Ерни яхши кўрганларга эътибор	9
Тошкент шаҳрининг 2200 йиллиги	
Зоҳиджон ИСЛОМОВ	
Илм-маърифат маскани	10
Ҳаж манзаралари	
Кудрат ДЎСТМУҲАММАД	
Чин ихлос бергин	11
Имомларимиз	
Яҳё қори ТУРДИЕВ	
Тарбияли кишининг ҳаммага	
нафи тегади	12
Долзарб мавзу	
Самимият кўприги қурилса	15
Олисларга саёҳат	
Белгия қироллиги	16
Тошкент шаҳрининг 2200 йиллиги	
Имом Абу Бакр Қаффо ШОШИЙ	
Жавомигул калим	18
Мулоҳаза	
Толибжон НИЗОМ	
Хавотирга асос борми?	23
Мовароуннаҳр уламолари	
Машхур Самарқандийлар	24
Шеърият	
Абдуллоҳ ҳожи АБДУҚОДИР	
Ёлғиз ўғилнинг айтганлари	
Ориф Ҳожи	
Ҳаё	
Абдурашид ТУРСУНОВ	
Тўртликлар	26
Аёллар бурчаги	
Ёш оналарга маслаҳатлар	
Тор кийимнинг зарари	27
Тадқиқот	
Японияда Ислом	30
Насихат	
Кимда икки хислат бўлса	32

Тафсири

ЮСУФ СУРАСИ

5

Аллоҳ таоло Юсуфга (алайҳиссалом) Биняминни олиб қолиш режасини ва уни пухта ва юмшоқлик билан амалга оширишни ваҳий орқали билдирди. Бу Аллоҳ таолонинг фазлидандир. Аллоҳ таоло истаган бандасини илмда юқори даражаларга кўтаради. Ҳар бир билим-лидан ортиқ билувчи бор.

Фиқҳ

Бурҳонуддин МАРҒИНОНИЙ

ҲИДОЯ

Таҳорат китоби

Бизнинг наздимизда, бошга масҳ қилиш учун олинган сув билан қулоқларга масҳ қилиш суннатдир. Зеро, Пайгамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Қулоқлар бошдан ҳисобланади», деганлар. Бу ўринда мақсад тузилишнинг баёни эмас, ҳукми оидинлаштиришдир.

15

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Ҳожи Кейт ва Барак Обама

22

АҚШ конгрессининг мусулмон аъзоси Кейт Эллисон муборак ҳаж сафаридан қайтиб келганидан сўнг мамлакат президенти Барак Обама билан учрашди.

Мақтубларда манзаралар

ОТА-ОНА ИБРАТИ

Ота-онанинг тарбияси, ахлоқи яхши бўлиши керак, улар энг муҳим қадриятларимиз асосида ҳаёт тарзини қуриб, фарзандларга сабоқ беришлари лозим. Зеро, ота-она бир-бирини эъзозлаган оилада тотувлик, фаровонлик, барака бўлади.

29

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ ءَاوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ ۗ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ
 ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذِنَ مُؤَدِّنٌ أَيُّهَا الْعَبِيرُ إِنَّكُمْ
 لَسَرِقُونَ ۖ ﴿٧٠﴾ قَالُوا وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ۖ ﴿٧١﴾ قَالُوا نَفِقْدُ صُوعَ الْمَلِكِ وَلِمَن جَاءَ
 بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ۖ ﴿٧٢﴾ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا
 سَرِقِينَ ۖ ﴿٧٣﴾ قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ۖ ﴿٧٤﴾ قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ
 جَزَاؤُهُ ۗ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ۖ ﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ
 كَدْنِ يُوسُفَ ۗ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ۗ نَرْفَعُ ۖ ﴿٧٦﴾

ЮСУФ СУРАСИ*

69. Улар Юсуфнинг хузурига кириш-
гач, у ўзининг ёнидан укасига жой бер-
ди. У деди: “Мен сенинг акангман. Улар
қилган нарсадан хафа бўлма”.

70. Юқларини тайёр қилгач, укасининг
юки орасига жом солди. Сўнг хабарчи ха-
бар қилди: “Эй карвон, сизлар ўғрисиз!”

71. Уларга юзланиб дейишди: “Нима-
ни йўқотдингиз?”

72. Улар дейишди: «Подшоҳнинг жо-
мини йўқотдик. Уни келтирганга бир туя
юк! Мен бунга кафилман».

73. Улар дейишди: “Аллоҳга қасам! Би-
ласизлар, бу ерга бузғунчилик қилиш
учун келмаганмиз. Ўғри эмасмиз!”

74. Улар дейишди: “Ёлғончи бўлсангиз,
унинг жазоси нима?”

75. Улар дейишди: “Унинг жазоси
юкида топилган кишидир, ўша унинг жа-
зосидир. Ситамкорларни ана шундай жа-
золаймиз”.

76. Укасининг тўрвасидан олдин улар-
нинг тўрваларидан бошлади. Сўнг укаси-
нинг тўрвасидан уни топди. Юсуфга ана
шундай тадбирни ўргатдик. Аллоҳнинг
хоҳиши бўлмаганида, подшоҳнинг қону-
ни билан укасини олиб қололмас эди.
Хоҳлаганимиз кишини даражаларга қўта-
рамиз. Ҳар бир илмидан ортиқ билгув-
чи бор.

Тафсири ва баёни

Уларни яхши кутиб олиб, меҳмонна-
возлик кўрсатиб, юқларини ҳозир қилгач,
Юсуф (алайҳиссалом) хизматчиларига ука-
лари Биньяминнинг юки орасига бирор ки-
шига сездирмай жомни – сув ичилади-

ган идишини солиб қўйишни буюрдилар.
У жом билан ғалла ўлчаб бериларди.

Ака-укалар карвони саройдан чиқиша-
ётган пайтда хабарчи: «Эй карвон эгала-
ри, сизлар ўғрисиз», деб хабар қилди. Улар

хайрон бўлиб, хавотирланиб, хабарчига юзланишди ва: «Нимани йўқотдиларинг?!», деб сўрашди.

Хизматчи йигитлар: «Подшоҳнинг жомини йўқотдик. Ким уни келтирса, унга бир туя юк бугдой му-

кофот», дейишди. Хизматчиларнинг каттаси: «Мен бунга кафилман», деди.

Юсуфнинг (алайҳиссалом) ака-укалари: «Бизларни ўғрилиқда айблашларинг ғалатидир. Аллоҳ таоло исми билан қасам ичиб таъкидлаймизки, биз юртингизга бузғунчилик қилиш учун, кишилар ҳақиқага тажовуз қилиш учун келмаганмиз. Олдинги ва ҳозирги сафаримиздан сизлар бизнинг ахлоқимизни ва динимизга амал қилишимизни яхши биласизлар. Биз бирор марта ўғрилиқ қилмаганмиз. Ахлоқимиз бунга йўл қўймайди», дейишди.

Юсуф (алайҳиссалом) Биняминни акаларининг ҳукми билан ушлаб қолиш чорасини кўриб, хизматчиларига юкидан жом топилган кишига жазо белгилашни акаларига ҳавола қилишни айтдилар. Улар ўзлари ҳукм чиқаришса, Биняминни қолдиришларини айтиб, ўтинч сўрашларига ўрин қолмасди.

Хизматчи йигитлар: «Агар сизлардан бирингиз ўғри бўлса, уни қандай жазолар эдиларинг?» дейишди.

Улар жомни ўғирлашмаганига ишонганлари учун ҳеч иккиланмай бундай дейишди: «Ким жомни олган бўлса, унинг жазоси қулликдир. Биз одамларнинг молини ўғирлаб ситам қиладиган кишиларни мана шундай жазолаймиз».

Иброҳим ва Яъқуб (алайҳимассалом) шариатларида ўғри ана шундай жазоланарди. Ўғри моли ўғирланган одамга топшириларди ва унга қул бўлиб қолар эди. Юсуфнинг (алайҳиссалом) истаганлари шу эди.

Шундай қилиб, юкларни текшириш бошланди. Текширишни Юсуф (алайҳиссалом) олиб бордилар. Режа муваффақиятли амалга ошиши учун, аввал акаларининг юкларини, тўрваларини текширтирдилар. Навбат укаларининг юкини текширишга етди ва жом ундан топилди. Юсуф (алайҳиссалом) акалари чиқарган ҳукмга биноан Биняминни олиб қолишга ҳақли бўлдилар.

Аллоҳ таоло Юсуфнинг (алайҳиссалом) ишларини ана шундай тўғрилаб қўйди. Аллоҳ таолонинг хоҳиш-иродаси бўлмаганида, Миср ҳокимининг қонуни билан укаларини олиб қололмас эдилар. Аллоҳ таоло Юсуфга (алайҳиссалом) Биняминни олиб қолиш режасини ва уни пухта ва юмшоқлик билан амалга оширишни ваҳий орқали билдирди. Бу Аллоҳ таолонинг фазлидандир. Аллоҳ таоло истаган бандасини илмда юқори даражаларга кўтаради. Ҳар бир билимлидан ортиқ билувчи бор.

**Муҳаммад Шариф ЖУМАН,
Анвар АҲМАД**

тайёрлашди

ЁЛҒОНЧИЛАРГА АЛДАНМАНГ

Инсоннинг ҳаёти, эркинлиги, кадр-қиммати, ҳуқуқлари дахлсиздир. Улар олий қадрият ҳисобланади. Бироқ бу ҳуқуқларни ҳимоя қилишга ҳар бир инсоннинг ўзи ҳам масъул. У ақл ва илм билан иш тутиши, қалтис йўлларга кирмаслиги, синамаган одамларига ишониб, ҳаётини хатарга қўймаслиги керак. Тўғри тафаккур шунга ундайди. Аччиқ тажриба шуни кўрсатади.

Аммо юзлаб юртдошларимиз баъзи нопок кимсаларнинг ёлғон ваъдаларига учиб, алдов тўрига тушиб қолаётгани, борган жойларида адолатсизликка учраб, инсоний ҳуқуқлари топталаётгани кишини ташвишлантиради. Шундай кунни бошдан кечирган икки юртдошимиз тахририятга хат йўллашибди. Ҳақиқий аҳволни билмай, оқибатини ўйламай, фақат ширин хаёл билан хорижда ишлаб келишни орзу қилиб юрганлар учун сабоқ бўлар, ҳушёрликка ундар деган умидда бу хатларни қисқартириб чоп этяпмиз.

Тахририят

Заҳмат

Қишлоғимиздан бир неча киши тонг саҳарда йўлга чиқдик. Чегарадан ўтгунча ҳеч бир қийинчилик кўрмадик. Аммо ўтишимиз билан текшир-текшир бошланди. Бир амаллаб яширин йўллар билан Олмаота шаҳрининг Талғар туманига келдик. Бизни чақирган одам шу ерда яхши иш борлигини айтган эди. Эртасига бир бой киши бизни машинасида аллақаяққа олиб кетди. Узоқ юриб, қурилайтган уйлар ёнидан ўтиб, очиқ далага чиқдик. Ҳалиги одам катта бир майдонни кўрсатиб, икки қаватли уй қуришимиз кераклигини ўқирди.

Қурилишни бошладик. Иш жуда оғир эди. Кўпроқ қўл меҳнатига таянилди. Узоқ ишладик. Совуқ ўтиб, дадам оғриб қолди. Бойга бу ҳол ёқмади. Дадамга ҳеч қандай ёрдам ҳам, даволаниш учун пул ҳам бермади. Аксинча, дўқ уриб, ҳақоратларди. Жуда газабландим. Дадам кўлимдан тутиб: «Бу ерларда пул топишнинг қоидаси шундай, ўғлим. Булар билан тортишма, фойдаси йўқ. Ҳужжатларимизни ололмай, хор бўлмайлик...» деди. Шундан сўнг ҳам дадам учун, ҳам ўзим учун ишладим.

Бир неча ой ўтиб, катта майдонда ҳашаматли бино тикладик. Ҳамма орзиқиб иш ҳақини кутарди. Аммо пулдан дарак бўлавермади. Бир неча кундан сўнг ишбоши келиб, усталарга арзимас пул тут-

қазди. Дадамга мутлақо пул бермади, мени эса, ёш бола кўриб, озгина ҳақ тўлади. Аламдан кўзимга ёш келди. Бошқа усталар ҳам норози бўлиб гапиришган эди, ҳужжатларингни бермайман, деб дағдаға қилди. Ночор қолган усталар кўнишга мажбур бўлишди.

Эртаси куни ишбоши ҳузуримизга келиб, уялмасдан, яна шундай иш борлигини, хўжайини яхши пул тўлашини айтиб, лоф урди. Усталар арзимас пул билан ватанга қайтишни хоҳлашмасди, шу сабаб бу ишга ҳам рози бўлишди. Шундагина товламачи, нопок, виждонсиз кимсаларнинг дадам каби усталардан арзон ишчи кучи сифатида фойдаланиб, ҳамтовоқлари билан бирга мўмай даромад топишини англа дим...

ИБРОҲИМ,
Булоқбоши

Сарсон бўлганим қолди

Анчадан буён Россияда ишлаб юрган бир танишим яхши иш ва катта ойлик ваъда қилди. Мен қувониб, айтган жойига бордим. Бир неча ой Новосибир вилоятига қарашли Чулим деган кичкина шаҳарчада ишладим. Бир куни иш берувчининг зўравонлиги, қаттиққўлиги жонимдан ўтди. Уни инсофга чақирмоқчи бўлдим. Гапларим эса унга хуш келмади ва: «Пул, ҳужжатинг керак бўлса, чидайсан, йўқса — катта кўча», деб дўқ урди. Мен унга бу ердан кетишимни айт-

дим. Аммо у ҳужжатларимни яшириб қўйди. Атрофимдагилар ҳам ёрдам беришмади. Арз қилиб, бир-икки жойга борсам, додимни биров эшитмади. Аксинча, ҳаммасига чидашимни, ишбошидан кечирим сўрашимни, акс ҳолда, ўзимга ёмон бўлишини қайта-қайта таъкидлашарди. Мусофирликнинг, алдовнинг аччиқ изтиробини шунда сездим. Ночорлик, ёлғизлик қийнаб юборди.

Бир илож қилиб, паспортимни олишга эришдим. Келишмовчилик, зўравонлик кучаявергач, яширинча қочдим. Аммо чўнтагимдаги арзимас ўрис пули билан қаергача бора олишимни билолмасдим. Чулимдан Новосибиргача электр поездда бориш элик рубл. Пулим етмасди, ноиллож ўткинчи поездлардан бирига паттасиз илиниб олдим. Бироқ Новосибир марказий вокзалига икки-уч бекат қолганида икки назоратчи келиб, паттамни сўрашди. Йўқлигини билишгач, ҳамма нарсамни тинтиб кўришди. Сўнг поезддан тушириб юборишди. Манзилга озгина қолган эди, у ёғига пиёда кетдим. Ватанга қайтишни истардим. Бир неча кун сарсон юриб, иш изладим. Хайрият, мендек устага зор бир кишига йўлиқдим, унинг уйида бир неча кун ишлаб, йўлкарага етарли пул топдим.

ТУРСУНАЛИ,
Риштон

Ватан севгиси

Ватан ҳимоячилари кунига бағишланган тадбирлар юртимиздаги Ислом билим ўчоқларида ҳам қизиқarli ва фойдали бир тарзда ўтди. Жумладан, Тошкент Ислом институтидаги байрам тадбири “Баркамол авлод” спорт мусобақаларига уланиб кетди. Тўртта йўналиш бўйича талабалар куч синашишди. Шаҳматда Нодир Эшев, стол теннисда Толибхон Мамажонов, тош кўтаришда Ҳасан Азимов, курашда Бурҳониддин Оллоёров биринчи ўринни олди.

13 январ куни “Кўкалдош” мадрасасида ўтган тадбирга келган Тошкент Ахборот технологиялари университети ҳарбий кафедраси ходими, полковник Равшан Эгамбердиев ва

этган Ўзбекистон Миллий университети профессори Норкул Бекмирзаев инсонга берилган тил ва сўз неъматини, ундан тўғри фойдаланиш ло-

ЁШЛАРИМИЗ СОҒЛОМ, ЧИНИҚҚАН БЎЛИШИ КЕРАК

майор Фарруҳ Қўчқоров ҳар бир йигит учун Ватан ҳимояси муқаддас бурч эканлиги ҳақида гапиришди. Бунинг учун ёшлар жисмонан ва руҳан соғлом, чиниққан бўлишлари зарурлигини уқтиришди.

* * *

Китоб тумани литсей ва коллежлари ўқувчилари ўртасида “Темурий баҳодирлар” беллашуви бўлди. Унда Хожа Бухорий номидаги Ислом билим юрти тўртинчи босқич талабалари ғолиб чиқишди.

* * *

“Мулла Қирғиз” Ислом билим юртида ўтган суҳбатда ЎМИнинг Наманган вилоятидаги вакили Абдулҳай Турсунов Ватанни севиш, уни ҳимоя қилиш борасида динимиз кўрсатмаларидан ёшларни хабардор қилди.

Инсон умри азиз

Шу йилнинг бешинчи январ куни Хожа Бухорий номидаги Ислом билим юрти мударриси Муҳаммад Қораев Китоб тумани “Чармгар” маҳалласи фуқаролари билан учрашиб, ўз жонига қасд қилишнинг салбий оқибатлари ҳақида сўзлади. Ўз жонига қасд қилиш динимизда қатъий манъ этилганини диний манбалар асосида тушунтирди. Маҳалла аҳлининг турли саволларига жавоб берди.

Давра суҳбати

Январ ойининг йигирма биринчи куни Тошкент Ислом институтида “Имом-хатиблар фаолиятида нотиклик санъатининг аҳамияти” мавзусида давра суҳбати бўлиб ўтди. Унда иштирок

зимлиги, бир оғиз яхши сўз билан кўп яхшиликлар юзага чиқиши ва, аксинча, бир оғиз ёмон сўз билан нохуш воқеалар содир бўлиши мумкинлигини мисоллар билан тушунтирди. Бўлғуси имом-хатибларга нотиклик маҳорати сирлари ҳақида гапириб берди. Ўзбекистон мусулмонлари идораси раисининг ўринбосари Абдураззоқ Юнусов эса Қуръони карим оятлари ва ҳадиси шарифлар асосида ўринли сўзлаш, гўзал муомала, вазиятни эътиборга олиб гапиришнинг фойдалари ҳақида тўхталди.

Абдурахмон ҒАФУРОВ,
Тошкент Ислом институти проректори

Шаҳзоданинг таширифи

Шу йилнинг 28 январ куни мамлакатимизга келган Малайзиянинг Перлис вилояти ҳокими ва Перлис университети ректори шаҳзода Гуанку Саид Файзуддин Путра бошчилигидаги меҳмонлар «Ҳазрати Имом» мажмуасига ташриф буюришди. Бу ердаги тарихий обидалар, янги бунёд этилган иншоотлар билан танишишди. «Мўйи Муборак» музей-мадрасасида сақланаётган Ҳазрати Усмон Мусҳафини зиёрат қилишди.

Мартабали меҳмонга ҳамроҳлик қилган Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосари Абдулазиз Мансур 2007 йили Тошкентга «Ислом маданияти пойтахти» мақоми берилиши муносабати билан қисқа фурсатда барпо қилинганнинг гўзал меъморий ечими ҳақида, ЎМИ кутубхонаси мудири Обиддин Элтоев эса Ҳазрати Усмон Мусҳафининг тарихи ҳақида сўзлаб берди.

Илёсхон АҲМАД

ИСЛОМ БИЛАН ШАРАФЛАНГАН ЗОТЛАР

Омир ибн Фуҳайра

Машҳур саҳобийлардан Абу Умар Омир ибн Фуҳайра (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) аслида кул эди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Арқам ибн Абул Арқам ҳовлисига киришлардан олдин Абу Бакр бу кишини сотиб олиб, озод қилган. Расулуллоҳ (алайҳиссалом) ва Абу Бакр Сиддиқ Мадинага ҳижрат қилишаётганда мушрикларни чалғитиб-адаштириб юрган одам Омир ибн Фуҳайра эди. У Бадр, Уҳуд воқеалари иштирокчиси, ҳижратнинг тўртинчи йили “Биъру маъина” куни, қирқ ёшда вафот этган.

Омир ибн Рабиъа

Омир ибн Рабиъа (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) машҳур саҳобийлардан. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Арқам хонадонига киришларидан олдин Ислому билан шарафланган. Ҳабашистонга икки марта сафар қилган. Ясрибга Абу Саламадан кейин кўчган.

Абдуллоҳ айтишича, одамлар ҳазрати Усмон (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) ҳақида турли гапларни айтиб юришганида, бу зот кечаси намоздан сўнг уйкуга кетиб, туш кўради. Тушида унга “Тургин, солиҳ бандалар сўрагани каби сен ҳам фитнадан омонлик сўраб, дуо қилгин”, дейилади. Омир дарҳол туриб, намоз ўқийди, дуо қилади. Воқидий айтишича, Омир ибн Рабиъа ҳазрати Усмон (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) вафот этганидан бир неча кун кейин оламдан ўтади.

Абул Ҳайсам

Саҳобий Абул Ҳайсам Молик ибн Тоййихон (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) жоҳилият даврида ҳам бутларга сифинишни ёмон кўрган. Асъад ибн Зурора (Аллоҳ ундан рози бўлсин) иккиси ансорийлардан биринчи бўлиб Маккада Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан кўришган. Абул

Ҳайсам ва Ақоба воқеасида қатнашган етмиш саҳобанинг ўн икки бошлиғидан бири эди. Бадр ва Уҳуд воқеаларида иштирок этган. Ҳазрати Умар (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) даврида вафот этган.

Ҳориса ибн Нўмон

Абу Абдуллоҳ Ҳориса ибн Нўмон ибн Нуфайъ Ансорий (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) таниқли саҳобийлардан эди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бирга Бадр ва ундан кейинги барча маъракаларда иштирок этган. Ҳориса бундай деган: “Жаброилни (алайҳиссалом) икки марта кўрдим. Биринчисида Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Бани Курайза қавми олдида чиққанларида Жаброил (алайҳиссалом) Диҳятул Калбий суратида кўриндилар. Иккинчисида Ҳунайдан қайтганимизда Жаброил (алайҳиссалом) Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан гаплашиб турган эканлар. Улар олдидан ўтиб, салом бермадим. Жаброил (алайҳиссалом): “Бу ким?” деб сўрадилар. Атрофдагилар: “Бу Ҳориса”, дейишди. Шунда Жаброил (алайҳиссалом): “Агар салом берганида биз алик олар эдик”, дедилар”.

Ҳазрати Ойшадан (Аллоҳ у кишидан рози бўлсин) ривоят қилинади: “Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай дедилар: “Ухлаб, тушимда жаннатни кўрдим. У ерда бир қорининг Куръон ўқиётган овозини эшитдим. “Бу ким?” десам, “Ҳориса ибн Нўмон”, дейишди”. Шунда у зот (алайҳиссалом): “Бу унинг яхшилиги сабаблидир”, дедилар. Чунки Ҳориса онасига кўп яхшилик қилувчи кишилардан эди. Ҳориса ибн Нўмон Муовия даврида вафот этган.

Зимод Аздий

Саҳобийлардан Зимод Аздий (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) жоҳилият даврида Маккадаги Аздишануа қабиласининг дам солувчиси эди. У баъзи ақсизлардан «Муҳаммад жинни бўлиб қолган», деб эшитади. «Мен бу кишини учратиб, дам солсам, шояд кўлимда шифо топса», дейди. Сўнгра Коинот сарвари билан учрашиб: “Эй Муҳаммад, мен дам солувчи кишиман. Аллоҳ ўзи хоҳлаган одамларни кўлимда шифо топтиради», дейди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Аллоҳга ҳамд бўлсин, Ундан ёрдам сўраймиз, Аллоҳ кимни ҳидоят қилса, уни адаштирувчи йўқ. Кимни

ЕРНИ ЯХШИ КЎРГАНЛАРГА ЭЪТИБОР

адаштира, уни ҳидоят қилувчи йўқ. Якка Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ, Унинг шериги йўқ. Гувоҳлик бериб айтаманки, Муҳаммад (алайҳиссалом) Аллоҳнинг қули ва расулдир», дейдилар. Зимод: «Ушбу ўқиган калималарингни яна қайтарчи», дейди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) уларни уч марта қайтардилар. Шунда Зимод Аздий: «Мен қоҳин, сеҳргар ва шоирларнинг гапларини кўп эшитганман, лекин сенинг айтганининг қаби шарафлисини сира эшитмаганман. Бу айтган сўзларинг юрагимдан жой олди, кел, кўлингни узат», дейди ва мусулмон бўлади.

Маън ибн Адий

Маън ибн Адий (Аллоҳ у зотдан рози бўлсин) Ақоба, Бадр ва бошқа маъракаларида Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан бирга қатнашган саҳобалардан. Урва ибн Ҳишом баъзи одамлар: «Қанийди Расулulloҳ (алайҳиссалом) вафот этмасларидан олдин биз ўлсак, чунки у зотдан кейин фитнада қолишдан қўрқамиз», дейишганида, Маън: «Аллоҳга қасам, мен у зотдан олдин ўлишни яхши кўрмайман, чунки мен у зотни тирикликларидан қандай тасдиқлаган бўлсам, ўлганларидан сўнг ҳам шундай тасдиқлашни яхши кўраман», деганини айтади.

Аҳмад МУҲАММАД
тайёрлади

Йилнинг тўрт фаслида ҳам бозорларимизда янги узилган меваю сабзавотлар топилади. Уларда меҳнаткаш халқнинг қалб кўри бор. Улар йил ўн икки ой тиниб-тинчимас қишлоқ аҳли меҳнатининг самарасидир. Бу неъматларнинг ранги, таъми, иси турфа. Лекин ҳаммасидан битта ҳид — юрт тупроғининг ҳиди гуркирайди.

Бу йил мамлакатимизда «Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили» деб эълон қилинди. Лекин бу дегани қишлоқларимизга эътибор шу йилдагина кучаяркан, дегани эмас. Бундай эътибор истиқлолнинг илк йиллариданоқ соҳа ривожини кўзлаб қабул қилинган саксондан ортиқ қонун, фармон ва қарорлар ижросининг намоишидир. Юртмизда аҳолининг кўп қисми қишлоқларда яшашни ҳисобга олсак, йилнинг бундай номланиши боисини янада яхши англаймиз.

Аслида қишлоқ одами — тер тўкиб, ердан ҳалол ризқ терадиган деҳқон учун йил яхши келса, обҳаво мўътадил бўлса, етади. Қолганини тадбири, меҳнати билан бир амаллайди.

Қишлоқда қуёш ернинг бир чеккасидан кўтарилаётгандек кўринади. Кўк билан ер кенгликлар адоғида тутшиб кетади. Кун сўнгида олисда, далаларнинг кўз илғамас поёнида қуёш еру кўк аро бир зум туриб қолади. Бу манзараларни кузатар экансиз, қишлоқ одамларнинг кўнгли кенг, бағри дарё, меҳри иссиқлиги сабабини англагандек бўласиз. Ер билан, табиат билан осон тиллашиб кетишларининг боиси ҳам қишлоқ иқлими, бетакрор манзаралари бўлса не ажаб!

Деҳқон ерни яхши кўрибгина қолмай, уни ҳис ҳам қилади. Ишлар ётган пайтда ҳам бир айланиб келмаса, кўнгли жойига тушмайди. Истиқлол деҳқонда ўзгача кайфият уйғотди — ернинг ҳақиқий эгаси ўзи эканини англади. Бугун мамлакатимиз фермер хўжаликларидан 1 миллион 600 минг киши меҳнат қилаётир, экиладиган 3 миллион 570 минг

гектар майдоннинг 3 миллион 15 гектари улар ихтиёрига берилган. Бугун қишлоқларда барпо этилган 5 минг 282 та мактаб, 880 та касбхона коллежи, 8 та академик литсей, 900 та спорт масканида қишлоқ ёшлари ҳам маънан, ҳам жисмонан камолга етишмоқда. Улар орасидан халқаро мусобақалар ғолиблари етишиб чиқаётир.

Соғлом инсоннинг меҳнатида самара бўлади. Ҳозир юртимизнинг барча ҳудудларидаги 3 минг 118 та дўхтирлик нуқталари қишлоқ аҳли саломатлиги йўлида хизмат қилмоқда. Зеро, қишлоққа берилган эътибор юрт фаровонлиги асосларидан биридир.

Зумрад ВАҲОБОВА

Юртбошимиз фармонига кўра 1999 йили асос солинган Тошкент Ислом университетининг Ислом тарихи ва фалсафаси, фикҳ, иқтисод ва табиий фанлар, кадрлар тайёрлаш ва малакасини ошириш факултетларида диншунослик, ҳуқуқшунослик, иқтисодиёт, ахборот технологиялари соҳалари бўйича мутахассислар тайёрланади. Ҳозиргача университетни 700 нафардан ортиқ йигит-қиз битириб чиқди. Ислом университети қошида академик литсей, Исломушунослик илмий текшириш маркази, нашриёт-матбаа бирлашмаси фаолият юритяпти.

ИЛМ-МАЪРИФАТ МАСКАНИ

Ташкил этилган йилданоқ Ислом университетида диншунослик, Ислом тарихи ва фалсафаси каби бўлимларда кенгқамровли билимларни мукамал эгаллаган етук мутахассис кадрларни тайёрлаш, буюк аждодларимизнинг бебаҳо асарларини жамлаш, таржима, тадқиқ этиш, талабаларга миллий-маънавий қадриятлар асосида таълим-тарбия беришга киришилди.

Фанлар талабаларга дунёдаги энг нуфузли олий таълим муассасалари тажрибасидан келиб чиққан ҳолда ўргатилди. Фанлар мазмуни миллий, маънавий қадриятлар асосида бойитилди, касбий билимдонлик ва ахлоқий баркамоллик сингдирилди. Натижада бугун ушбу билим даргоҳини битирган ёшлар юртимизнинг турли ҳудудларида самарали ишлашяпти.

Тошкент Ислом университетининг муҳим вазифаларидан бири соҳага доир илмий тадқиқотларни давр талабига мос равишда кенгайтириш, чуқурлаштириш эди.

Кейинги йилларда талабаларнинг илмий тадқиқот ишларига қизиқишлари анча ортди. Ҳозир эллик нафарга яқин талаба ўз соҳалари бўйича илмий изланиш олиб бормоқда. Университетда талабалар илмий жамияти тузилган. Ҳар йили март-апрел ойларида иқтидорли ёш олимларнинг илмий анжумани бўлиб ўтади. Тадқиқотлар «Диний ва дунёвий билимлар уйғунлиги»

номли тўпламда чоп этилади.

Университетининг илмий салоҳиятини ошириш, тадқиқотчиларга амалий ёрдам кўрсатиш мақсадида 2000 йилдан буён йилнинг ҳар чорагида «Илмий-таҳлилий ахборот» бюллетени нашр этилади.

2000 йили университет қошида шарқшунослик фанлари бўйича номзодлик, докторлик ишлари ҳимоясига ихтисослашган кенгаш очилди. Ўтган давр мобайнида кенгашда йигирма икки номзодлик, тўрт докторлик иши муваффақиятли ҳимоя қилинди.

Университетнинг фикҳ, иқтисод ва табиий фанлар факултети таркибида «Ислом ҳуқуқи» кафедраси очилди. Бу кафедрага соҳанинг етук билимдонлари жалб қилинди. Кафедранинг тадқиқотлари сирасига «Мажаллаи аҳкоми адлия» ислом ҳуқуқшунослигининг манбаи», «Абу Зайд Дабусий меросининг Мовароуннаҳр фикҳ илми ривожига тутган ўрни», «Мовароуннаҳр фикҳ илми ривожига Алоуддин ас-Самарқандийнинг ўрни ва «Тухфатул фуқаҳо» асарининг аҳамияти», «Бурҳониддин Марғинонийнинг “Ҳидоя” асари муҳим ҳуқуқий манба» мавзуларидаги номзодлик, «Ислом ҳуқуқшунослиги ва ҳанафий уламоларининг Мовароуннаҳр шаҳарлари ҳаётида тутган ўрни ва роли (II-VII/VII-XIII асрлар)» каби докторлик ишлари қиради.

Ўқув даргоҳида Ўзбекистонда ягона ислом илмий тадқиқот маркази ишлаб турибди. Марказда ҳуқуқий меросимиз муаммоларига бағишланган «Фикҳ илми ва унинг тараққиётида Мовароуннаҳр олимларининг тутган ўрни», «Усулул фикҳ — ислом ҳуқуқи методолгияси», «Ислом ҳуқуқида мулкий муносабатларнинг тарбиға солиниши» мавзуларида фундаментал тадқиқотлар қилинди.

Илмий тадқиқот марказида Ўзбекистон Республикаси Фан ва технологиялар маркази ажратган тўртта фундаментал лойиҳа бўйича ил-

ЧИН ИХЛОС БЕРГИН

* * *

Аллоҳим! Амрингга бўйсуниб Каъбани тавоф қиляпман. Юз мингларча одам эҳромда, кўзёшлари шашқатор. Сенга нолаларини айтганча, Каъба атрофида гирайланяпти ва мени ҳам оқизиб кетяпти. Сенинг ҳузурингга лаббай деб келдим, ҳар қачонгидан кўра Сенга яқинроқдайман.

* * *

Аллоҳим! Гуноҳларга ботган эканман. Шунчалик ўрганиб қолган эканман, ҳатто гуноҳ қилаётганимни билмас ва сезмас эканман. Гуноҳларимни кечиришингни сўраяпман-у... ўзим билмаган ҳолда яна хато ишлар қилиб қўймоқдаман, калламда бузғунчи хаёллар ғимирляпти. Гуноҳ қилиш нақадар осон-а! Қанақасига суюкли банданг ва арзанда меҳмонинг бўлай?!

* * *

Аллоҳим! Минглаб ҳожи Масжидул Ҳаром ва унинг теварагида ўрнашиб олди. Тиқилинча бошқа ҳожилар бехосдан туртиб-суриб ўтиб турса ҳам, парво қилмайди.

Ҳавасим келди. Ўзим шундай қилолмаганимдан ҳижолатман. Менга ҳам ҳиммат, ғайрат бер, Раббим!

* * *

Шайтонга отилаётган тошлар бетон деворга дўлдек ёғилиб, ҳар тарафга сачраб тушяпти. Биттаси пешонамга келиб тегди... Хурсанд бўлдим. Шуниси тўғри бўлди, шекилли. Шайтон деворда эмас, менинг ичимда ахир! Уни қувиб, енгишимга ёрдам бер, Аллоҳим! Мени шайтоннинг измига ташлаб қўйма. Адашишга мойил бўлсам, Ўзинг тўғри йўлни дилимга сол.

* * *

Аллоҳим! Сенга ҳамд айтишдан чарчамаймиз. Қанча кўп айтсак, шунча оз. Билганимизча, сўз салоҳиятимиз етганича айтаемиз. Барибир, Сенга лойиқ ҳамдни айтишдан ожизмиз. Аммо энг гўзал ҳамдни Каъбада эшитдим: “Роббана-а лакал ҳамд”.

Қудрат ДЎСТМУҲАММАД

2008 йил декабр

мий тадқиқотлар олиб борилди. “Қуръон тафсири, ҳадисшунослик ва унинг тарғиби ва тарғиби”, “Ислом ҳуқуқшунослиги, фикҳий манбаларни илмий тадқиқ қилиш”, “Урта Осиёда Ислом ҳуқуқшунослиги йўналишларини тадқиқ қилиш”, “Ислом тарихи ва фалсафаси, маънавият, маданият, санъатга оид манбаларни илмий тадқиқ этиш” мавзулари фундаментал лойиҳалар рўйхатига киритилган.

Марказ бир неча илмий лойиҳани муваффақият билан амалга оширди. “Ислом манбалари асосида атама ва иборалар қомусий лугатини яратишнинг илмий-назарий асослари”, “Узлуксиз таълим тизимида дин ҳақида маълумот берувчи қўлланма ва дарсликлар яратиш”, “VII-XX асрларда Ислом динининг ҳудудий тарқалиши бўйича харита яратишнинг илмий-услубий асослари” шулар жумласидандир.

Мустақиллик йиллари юртдошларимизнинг динга, диний манбаларга қизиқиши кучайди. Мана шу талабни қондириш мақсадида университетда “Ислом манбалари асосида атама ва иборалар қомусий лугатини яратишнинг илмий-назарий асослари” лойиҳаси бўйича тадқиқот олиб борилди ва мингга яқин истилоҳларнинг мазмуни берилган лугатнинг электрон нусхаси тайёрланди.

Марказда амалий аҳамиятга эга лойиҳалар ҳам ишланиб келинади. Жумладан, “VII-XX асрларда Ислом динининг ҳудудий тарқалиши бўйича хариталар яратишнинг илмий-услубий асослари” шундай тадқиқотлар сирасига киради. Натижада Ислом динининг юртимиз билан боғлиқ тарихини ёритишга йўналтирилган хариталар яратилди. Бу хариталар диншунослик, тарих, география каби фанлар мавзуларини тўлиқ ёритишга хизмат қилади.

Хариталар яратиш ишлари давом эттириляпти. “Ислом дини тарихи ва маънавий-маърифий асослари” атласини яратиш шу ишлар сирасидандир. Ҳозир атлас таркибига кирган хариталарнинг асосий қисми тайёр ва уларнинг дастлабки шакли намуна сифатида чиқарилди.

Қадимий осори атиқа, зиёратгоҳларни ўрганиш ҳам марказнинг вазифаларидандир. Республикада ҳудуддаги етмишга яқин зиёратгоҳлар ҳақида батафсил маълумотлар аниқланди. Шунингдек, марказ олимлари инновацион лойиҳалар бўйича амалга оширган тадқиқотлар натижасида “Маърифат — тинчлик асоси”, “Бағрикенглик, барқарорлик тараққиёт омили”, “Миссионерлик: моҳият, мақсадлар, оқибатлар ва олдини олиш йўллари”, “Диний экстремизм ва террорга қарши курашнинг маънавий-маърифий асослари” китоблари кўп нусхада чоп этилди.

Зоҳиджон ИСЛОМОВ,

Тошкент Ислом университети проректори

– Қори ака, олдин ўзингни таништирсангиз.

– 1930 йили Қашқарда тутилганман. Биринчи устозим давр тақазоси билан Андижондан бориб қолган машҳур Рўзи қоридомланинг куёвлари Абдуқодир қори эди.

1947 йили Шарқий Туркистоннинг Урумчи шаҳрида қориларнинг катта анжумани бўлди. Мен ҳам қатнашдим. Тиловатимизни эшитиб ўтирган Абдулазиз қори ака анча-мунча хатоларимни тузатдилар. Яқиндан

га ҳамиша далда ва ишонч бўлган.

1974 йили, орадан йигирма етти йил ўтиб Бектемирда бўлган бир даврада Абдулазиз қори ака билан яна учрашиб қолдик. У киши ҳам 1959 йили Тошкентга келган эканлар. Шу кундан бошлаб, вафотларигача (2006 йил июн) мен у кишидан таълим олдим. Устоз саксон беш ёшларигача “луқма емай” хато қилмай хатмга ўтар эдилар. Шогирдларини хатмга ўтказганида: “Энди биз сомеъ

ТАРБИЯЛИ КИШИНИНГ

Тошкент тумани “Ҳасанбой ота” жомеъ масжиди

танишдик. Бир-икки ой у кишидан таълим олдим. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): Илм ёввойи туядан ҳам қочокроқ бўлади. Уни фақат такрорлаш билан боғлаб қўйиш мумкин”, дея огоҳлантирганлар, дедилар Абдулазиз қори. Бу гап Қуръон такрорига ихлосмуҳаббатимни яна бир даража оширди.

1950 йили ҳокимиятга келган коммунистлар тўрт-беш йилда ҳамма мадрасаларни ёпишди. Диний илм бериш тақиқланди. Қори бўлишни дилига туккан қанчадан-қанча талабаларнинг таҳсили ярим йўлда қолиб кетди. Тирикчиликни амаллаш керак эди. Геология соҳасида тўрт йил ўқиб, ҳужжат олдим. Иш бошлаб-бошламасимдан собиқ Иттифоққа кўчиб келдик. Бир конда 1978 йилгача уста-муҳандис бўлиб ишладим.

– Қуръон эсингиздан чиқиб кетмадимми?

– Ихлосли одам ҳар куни такрорлашга имкон топади. Қолаверса, устозларимнинг ўғитлари ҳеч қулоғим остидан кетмасди. “Аллоҳ каломини унутманг. Сабр қилинг, ҳали яхши кунлар келади, кўрасизлар”, дейишарди улар. Бу сўзлар мен-

бўлиб турамиз”, дердилар камтаринлик ва меҳр билан.

1980 йили бир мажлисда Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси раиси, муфтий Зиёвуддинхон ибн Эшонбоёхон ҳазратлари билан ёнма-ён ўтириб қолдик. Қори акам мени имтиҳон қилиб кўриб: “Илмингиз бор, яхши қори экансиз, жамоатга хизмат қилинг, акс ҳолда билганларингизни унутиб қўясиз”, дедилар. Кўп ўтмай Тўйтепа масжидига имом-хатиб этиб тайинландим. 1984 йили Тошкент тумани Кўктерак қишлоғидаги масжид имом-хатиби бўлдим. Мана, чорак асрдан буён ушбу туманда ишлайман. 1995 йили

– *Диний-миллий қадриятларимизга тақиқ ва тажовузлар бўлган оғир даврларда ҳам масжидда ишлаган экансиз. Ҳақиқат солиштириб кўрилса билинади. Истиқлолдан кейин ҳам мана ўн саккизинчи йилга қадам кўйдик...*

– Бизга алифбони домламит тахтага қора кўмир билан ёзиб ўргатган. Мадрасада икки талаба битта китобни талашиб ўқирдик. Баъзи масалаларни билиб олгунимизча ўн йиллаб вақт ўтган. Ҳозир қайси масала бўлмасин, ўз тилимизда ўрга-

ниш бемалол. Китоб кўп. Фақат ўқиш керак. Собиқ Иттифоқ даврида Тошкент туманида бор-йўғи иккита масжид бўлар, бири “Кўктерак” жомеи, иккинчиси “Ойир ота” эди. Бу икки масжидга жума куни келган одамлар ҳам икки саф бўлмас, барчаси кексалар эди. Ҳозир туманимизда ўн саккизта жомеъ бор.

– *Қорилик масъулияти ҳақида ёшларга нималар деган бўлардингиз?*

– Ўтган аср саксонинчи йилларининг боши эди. Жазойирдан келган меҳмонни Тўйтепадаги масжидимизга Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси халқаро алоқалар бўйича муфтий ўринбосари Юсуфхон Шокиров бошлаб борди. Жума куни эди. Намоз ўқилиб, Қуръон тиловат қилинганидан сўнг Юсуфхон ака мени меҳмонга яқинроқ таништирди. Шунда меҳмон табасум билан бундай деди: “Аллоҳ таоло Қуръони каримни ҳар бир қорига беришдан, кўксига жойлашдан олдин унинг қалбини поклайди. Ўзингиз ўйланг, бирон-бир қимматбахо нарсани сақлайдиган киши уни чиркин сандиқда сақлаши мумкинми? Аллоҳ таоло ҳам ўзининг каломини сақлаш учун муносиб сан-

диқ танлайди. Унинг зоҳиридан ботини ёруғ бўлади”.

Ҳар сафар шу сўзларни эсласам, кўнглим кўтарилади. Куръонни дилимга муҳрлагани учун Аллоҳимга қайта-қайта ҳамдлар айтаман. Мен Куръонни доим такрор қиламан. Уйдан чиқиб, то масжидга етгунимга қадар ярим пора ўқийман. Қайтишда яна шунча. Қори билганларига амал қилсагина тиловатини одамлар берилиб эшитишади. Маъруза қилса, сўзларидан таъсирланишади. Қалбдан

тиблар қандай ишлашяпти, аҳолининг талабларига жавоб бера олишяптими? Масжиднинг ҳолати қандай? Қавмнинг савияси-чи? Бугун дунёда ва ўзимизда юз бераётган сиёсий-иқтисодий ўзгаришлардан улар хабардорми? Бу каби масалалар мени ҳам ўйлантиради. 2009 йил “Қишлоқ таракқиёти ва фаровонлиги йили” деб аталди. Қандай яхши мақсад олдинга қўйилди! Агар қишлоқ хўжалиги ривожланса, қишлоқ аҳли фаровон яшаса, шубҳасиз, қишлоқ масжидлари ҳам обод бўла-

қилиб улар тарбияли, меҳнатсевар бўлиб ўсишлари мумкин? Ўзини тузатган, ўнглаган отонининг фарзандлари ҳам чиройли хулқ эгалари бўлиб ўсишади. Тарбияли кишидан эса ҳаммага, ўзига, оиласига, жамиятга фақат фойда етади.

Аҳил бир оила муҳотида фарзанд юрагига аввало имон ва инсоф уруғини қадалиши керак. Имонли одам ҳар қандай вазиятда гуноҳдан четланиб, ҳалол, диёнатли, виждонли бўлишга, сабр-тоқат билан

ҲАММАГА НАФИ ТЕГАДИ

имом-хатиби Яҳё қори Турдиев билан суҳбат

чиққан сўзгина қалбга етади, уни тўлқинлантиради.

— **Сиз турли қишлоқларда ҳам кўп бўласиз. Қишлоқ масжидларининг аҳволи ҳақида ҳам тўхталсангиз?**

— Тўйтепада имом-хатиб бўлганимдан кейин, маслаҳатларини олиш учун Абдулазиз қори аканинг олдиларига ўтдим. Устоз: “Имомлик оғир иш. Қавмнинг намози зиммангизда бўлади. Агар намозни тўғри ўқисангиз, қавмнинг намози ҳам тўғри, савоби кўп бўлади. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) «Дин муомаладир», дея марҳамат қилганлар. Катта билан ҳам, кичик билан ҳам яхши муомала қилишингиз керак. Ҳар қандай пайтда ҳам сабрли бўлинг”, дея оқ фотиҳа бердилар. Алҳамдулиллаҳ, шу гапларга ҳам ўтгиз йил бўлди. Ўтган йиллар бу гаплар ниҳоятда тўғри эканини кўрсатди. Ишлаган сари кишининг тажрибаси ҳам ошаркан. Жамоатга тўғри йўлни кўрсатиш, ибодатга, эзгуликка ихлосини оширишда имом, одамларнинг яхши-ёмон кунинда муаммоларини ҳал қилишда масжид муттасаддилари четда қолмаслиги керак. Ўн саккизта жоменинг кўпи чекка қишлоқларда. Ўша жойлардаги имом-ха-

ди. Моддий ёрдамга, айниқса, маънавий далдага муҳтож оилалар бор. Уларга ҳамдард, ёрдамчи бўлиш, кўнглини кўтариш имом-хатибларнинг ҳам асосий вазифаси. Тўғри, қишлоқ масжидларининг шарт-шароитларини шаҳардаги даражага етказиш учун кўп иш қилишимиз керак. Кўп таҳоратхоналар таъмирталаб.

— **Сиз ҳаётининг аччиқ-чучугини тотган инсон сифатида нималар ҳақида кўпроқ гапирасиз?**

— Ёшларимизга яхши таълим-тарбия бериш ҳақида гапирибдан чарчамайман. Бу биринчи галдаги вазифамиз. Бунинг учун ота-она қайгуриб, вақтни ганимат билишлари зарур. Фарзанд ҳар бир нарасада ота-онасига қарайди, уларга тақлид қилади. Уларнинг юриш-туриши, кийиниши, бир-бирига бўлган муносабатидан ибрат олади. Оила тинч, муносабатлар вазмин, ота-она ўртасида ҳурмат бўлса, болалар яхши ўсиб-улғайишади. Акси бўлса-чи? Болалар кўпол, уришқоқ ёки тортинчоқ, кўрқоқ, гамгин бўлиб қолишади.

Фарзандларимизга яхши бўл, десаг-у, ўзимиз бировнинг ҳақидан кўркмасак, теварак-атрофдагиларни алдасак, қандай

қийинчиликларни енгишга интилади. Омади келганида шукр қилади. Халқини севади.

Ота-она фарзандларини олдида ўтқазиб, бир зум бўлсада, ўз ташвишларини четга суриб, ота-она, қариндош, кўни-қўшни ҳақини, бу ҳақларни адо этишга ҳаракат қилишни самимият билан тушунтириши керак. Ёшлиқда ота-она, устозларимиз катталарни ҳурмат қилинлар, йўлда уларнинг олдида кесиб ўтманлар, юклари бўлса, уйларига элтиб беринлар, шунда улар сизни дуо қилишади ва яхши одам бўлиб, дарахт мисол кўқарасизлар, дейишарди.

Ёшлар яхши-ёмон, гуноҳ-савобнинг фарқига бориб ўсса, комил, фойдали ва покдомон кишилар бўлиб улғайишига умид ортади. Уларни маст қилувчи ичимликлар, гиёҳвандлик, қиморбозлик, кашандалик каби офатлардан асрашимиз шарт. Бу иллатларнинг зиёни жуда катта. Маст-аласт одам ўзини билмай қолади, ундан яхшилик кутиб бўлмайди. Ёшларни илм-маърифатга, Ватанни севишга ҳушёрликка, соғлом турмуш тарзига ўргатиш ҳаммамининг бурчимиз.

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ
суҳбатлашди

Ҳ И Д О Я

Таҳорат китоби

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «Эй мўминлар, қачон намозга турсаларинг, юзларингни ва кўлларингни тирсаги билан ювинглар ва бошларингга масҳ тортинглар ва оёқларингни тўпиғи билан ювинглар» (Моида, б).

“Демак, таҳоратнинг фарзлари, ушбу оятга кўра, уч аъзони ювиш ва бошга масҳ тортишдир”.

Ювиш сувни ювиладиган аъзода оқизишдир¹. Масҳ аъзога сувни теккизишдир.

Юзнинг чегараси соч чиққан жойдан (пешона сочидан) ияк остигача ва иккала қулоқ юмшоғигачадир.

“Икки тирсак ва икки тўпиқ ювиладиган ўринга киради”.

«Бошга масҳ тортишнинг фарз миқдори пешона устиқисмидир ва у бошнинг тўртдан бирига тенг».

«Таҳоратнинг суннатлари: 1) таҳорат олувчи уйқудан уйғонганида икки қўлини, идишга тикмасидан олдин, ювиши...»;

Қўл тозалаш воситасидир, шунинг учун олдин уни тозалаш суннат бўлади. Бунда қўлнинг ошиғигача ювилади. Чунки қўлни ошиғигача тозалаш етарли бўлади.

2) «Таҳоратни бошлашда “Бисмиллоҳ...”ни айтиш»;

Чунки Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам):

“Ким «Бисмиллоҳ...”ни айтмасдан таҳорат қилса, таҳоратининг фазилати бўлмайди», деганлар.

Ҳадисда кўзда тутилган нарса фазилатнинг кетишидир.

3) «Тишларни мисвок билан тозалаш...»;

Чунки Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) тишларни мисвок билан тозалар эдилар.

Мисвок бўлмаган ҳолда тишларга бармоқлар ишқаланади, чунки Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) шундай қилганлар.

4-5) «Оғиз ва бурунни чайиш»;

Чунки Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) доим оғиз билан бурунларини чаяр эдилар. Оғиз билан бурунни чайиш тарзи бундай: Уч марта оғиз чайилади, ҳар бир чайишга янги сув олинади, кейин худди шу тартибда бурун чайилади — Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) таҳоратлари ҳақида шундай нақл қилинган.

6) «Икки қулоқни масҳ қилиш»;

Бизнинг наздимизда, бошга масҳ қилиш учун олинган сув билан қулоқларга масҳ қилиш суннатдир. Зеро, Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Қулоқлар бошдан ҳисобланади», деганлар. Бу ўринда мақсад тузилишнинг баёни эмас, ҳукми ойдинлаштиришдир.

7) «Соқолга хилол қилиш»²;

Чунки Жаброил (алайҳиссалом) Пайғамбаримизга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) соқолга хилол қилишни буюрганлар.

8) «Бармоқларга хилол қилиш...»

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Бармоқларингиз орасига жаҳаннам ўти кирмаслиги учун уларга хилол қилинг», деганлар.

9) “Уч мартадан ювиш...”
«Тозаланишни ният қилиш таҳорат олувчига мустаҳаб бўлади».

Таҳорат фақат ният билан ибодат бўлади, лекин ниятсиз ҳам, таяммумдан фарқли равишда, тозаловчи нарса ишлатилгани боис, намознинг калити бўлади. Таяммумда эса, тупроқ ўзича тозаловчи эмас, у фақат намоз ўқиш истанилган ҳолда тозаловчи бўлади.

— “Бошнинг ҳаммасига

бир марта масҳ тортиш (мустаҳабдир)...».

Анас ибн Молик (розийаллоху анху) аъзоларини уч мартадан ювиб, бошларига бир марта масҳ тортиб, таҳорат қилдилар ва: «Бу Расулulloҳнинг (соллаллоху алайҳи ва саллам) таҳоратларидир», дедилар.

«Аллоҳ таоло биринчи нимани зикр қилган бўлса, шу тартиб билан ва ўнгдан бошлаб таҳорат қилиш (мустаҳаб)...»

Ўнг томондан бошлаш фазиладир, чунки Пайгамбаримиз (соллаллоху алайҳи ва саллам): «Аллоҳ таоло ҳар бир ишда, ҳатто ковуш кийиш ва соч тарашда ҳам ўнг томондан бошлашни яхши кўрганлар».

¹ Яъни, сувни шундай миқдорда олиш керакки, у ювиладиган аъзода оқсин.

² Ияк остидан бармоқларини суқиб, соқолини оралатиш.

САМИМИЯТ КЎПРИГИ ҚУРИЛСА

2009 йил январдан Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг аёллар бўлими қайта иш бошлади. Мазкур бўлим диний-маърифий ва маънавий-ахлоқий тарбия ишларида маҳалла маслаҳатчиларига, отинойиларга кўмак беради. Масалаларни диний идора Фатво бўлими билан маслаҳатлашиб ҳал этади. Шунингдек, бўлим «Маҳалла» жамғармаси, республика хотин-қизлар қўмитаси билан ҳамкорликда иш олиб боради.

ЎМИ хотин-қизлар масалалари бўйича маслаҳатчиси Фотима Ҳақбердиева бу ҳақда қуйидагиларни гапириб бериди:

Январ ойининг йигирманчи куни Тошкент шаҳри ва вилояти, 30 январда эса Шайхонтоҳур тумани отинойиларининг йигилишини ўтказдик. Йигилишларимизда эл-юрт тинчлиги ва осойишталигини мустаҳкамлашга ҳисса қўшиш; маросимларни ихчам ва тартибли ўтказиш; оилада, жамиятда хотин-қизларнинг ўрнини, уларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш; одам савдоси, ўз жонига қасд қилишнинг ёмон оқибатлари, миссионерлик хуржлари, адашган оқимларга кириб қолишининг олдини олиш каби долзарб масалалар муҳокама қилинди.

Аёларимизнинг ҳол-аҳволдан хабардор бўлиб туришимиз, улардан керакли ёрдамни аямаслигимиз керак. Шу ниятда яқин ойларда аёл-қизлар жазони ўташ муассасаси, меҳр-муруват уйлари, кўзи ожизлар жамиятлари, кар-соқовлар мактаб интернатларида аёллар, болалар билан учрашувлар ўтказиб, уларга ҳам моддий, ҳам маънавий кўмак бериш умидидамиз.

Аёллар ҳаётда муаммога дуч келишса, маслаҳатга муҳтож бўлишса, отинойиларга ҳам муурожаат қилишади. Шу боис отинойилар қандай бўлиши, қандай иш олиб бориши кераклиги ҳақида мулоҳазаларимни айтишни истардим. Отинойи одамларга бажонидил хизмат қилиши керак. Хизмат яхши муомала, катта-кичикка эътиборли муносабат билан ўрнига тушади. Отин дин илмларини билса-ю, дунёвий илмлардан хабарсиз бўлса, билдирган фикрига ҳаётий далил топишга қийналади. Айниқса, у

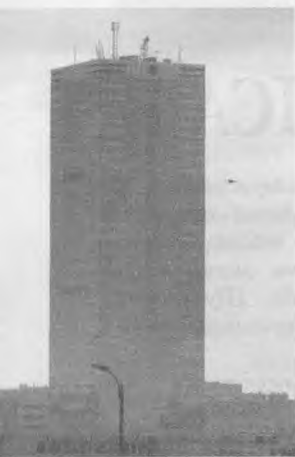
дунё воқеаларидан, юртимизда бўлаётган ўзгаришлардан хабарсиз қолиши мумкин эмас.

Баъзи ҳудудлар аёллари орасида «бибисешанба», «бибичоршанба», «мушкулкушод» каби асоси йўқ маросимлар ўтказиб, исрофга йўл қўйиш кучайган. Яқинда менга бир воқеани сўзлаб беришди. Маҳаллалардан бирида қари киши қазо қилган экан. Марҳум учун бир йилда етти марта маросим қилиб, ҳар бирида отинойини чақирибди. Отинойи ҳар гал бундай маросимлар бидъат эканини қайта-қайта тушунтирса-да, ҳеч ким қулоқ тутмаган. Баъзи аёлларнинг мана шундай илмсизларча ўжарлиги бидъат ва хурофотлар кўпайишига сабаб бўлади. Бундай ҳолатларга жуда эҳтиёт бўлиб, тўғри тушунтириш билан чек қўйиш мумкин. Шу боис отинлар доимо изланишлари, билим ва тажрибаларини ошириб боришлари зарур. Бу ишда улар «Ҳидоят» ва «Ислом нури» каби маърифий нашрларимизни мунтазам ўқиб боришлари мақсадга мувофиқ.

Отинойи инсонга ҳамдард бўлиши лозим. Шунда муаммонинг илдизи аён бўлади. Ўртада самимият кўприги қурилади. Тушунмовчиликнинг олди олиниб, яшиликларга ҳисса қўшиш имкони туғилади. Маҳалла маслаҳатчилари ва отинойилар тўй, маърака каби катта-кичик йиғинларда турли ҳолатларга дуч келишлари мумкин. Илми ва тажрибали бўлишса, беҳуда исрофларга чек қўйишлари, муаммоларни яхши сўзлари, ибратлари билан муолажа қилишлари мумкин.

БЕЛГИЯ ҚИРОЛЛИГИ

Тарихи.

Қадимда бу мамлакат ҳудудида белг қабилалари яшаган, мамлакат бугунги

номини шундан олган. Миллоддан олдинги 57 йили Белгияни Сезар босиб олади ва у Рим империяси таркибига киради. Ўрта асрларда Белгия замини (Брабант герсоглиги, Фландрия ва Люксембург графликлари) Нидерландия таркибига қўшиб олинади. Ўн олтинчи асрда Белгия ҳудудида қилинган Нидерландия буржуа инқилоби Белгия мағлубияти билан тугайди ва у Австрия Габсбургларига тобе бўлади. Орадан юз йил ўтгач, Белгия Нидерландия қироллигига қўшилади.

1830 йилги инқилоб натижасида мустақил Белгия қироллиги пайдо бўлди. Кўп

Майдони: 30,5 минг кв. км.
Аҳолиси: 10 миллион киши.
Пойтахти: Брюссел шаҳри.
Тузуми: конституциявий монархия.

Давлат бошлиғи: қирол.
Маъмурий тузилиши: 9 та вилоятдан иборат.

Йирик шаҳарлари: Антверпен, Гент, Шарлеруа, Лиеж, Брюгге.

Пул бирлиги: евро.

ўтмай унинг абадий кўшилмаслиги (нейтралитети) эълон қилинди. 1908 йили босиб олинган Белгия Конгосини (ҳозирги Конго Демократик Республикаси) ва 1922 йили Руанда-Урундини ўзига қўшиб олди. Биринчи ва иккинчи жаҳон уруши чоғида Белгия ҳудудини немис кўшинлари босиб олди. 1960 йили Белгия Конгога, икки йилдан сўнг эса Руанда-Урундига мустақиллик берди. Белгия 1949 йилдан НАТО аъзоси. Мазкур ҳарбий иттифоқ қароргоҳи Брюсселда жойлашган. 1958 йили Белгия кўшнилари Нидерландия ва Люксембург билан бирлашиб, бу иттифоқ “Бенилюкс мамлакатлари” деб номланди.

Аммо ўтган асрнинг олтишинчи-етмишинчи йилларида фламандлар (нидерланд тилида сўзлашувчилар) билан валлонлар (фаранг тилида гаплашувчилар) ўртасида муносабатлар кескинлашуви натижасида Белгиядаги

аҳвол мураккаблашиб кетди. Бу ихтилоф 1993 йили мамлакатнинг Асосий қонуни ўзгартирилишига олиб келди. Унга мувофиқ Белгия федерал давлатга айланди — Фландрия билан Валлония ўз ҳукуматларини тузиш ҳуқуқини қўлга киритишди.

Иқтисоди. Белгия саноатининг асосий тармоқлари озиқ-овқат, кимё, металлургия, метални қайта ишлаш, машинасозлик, тўқимачилик ва ойна ишлаб чиқариш қабилардан иборат. Мамлакат ойна ва кўзгу сотиш бўйича жаҳонда биринчи ўринда туради. Чет элларга яна машина ва ускуналар, қора ва ран-

гли металл, кимё саноати маҳсулотлари, газлама сотади. Четдан эса энергетика хомашёси, озиқ-овқат, машина ва ускуналар сотиб олади. Асосан Оврупа Иттифоқи мамлакатлари ва АҚШ билан савдо-иқтисодий алоқалар ўрнатган. Белгия йирик қорамол боқиш, қанд лавлаги, мева-сабзавот, галла етиштиришда илғор. Сут маҳсулотлари ишлаб чиқаришда Оврупада етакчилардан.

Аҳолиси. Мамлакат аҳолисининг эллик беш фоизи фламандлар, ўттиз уч фоизи валлонлар, ўн бир фоизи эса олмон ва фаранглардан иборат. Шунга кўра, фламанд, фаранг ва немис тиллари давлат тили ҳисобланади.

Дини. Белгия аҳолисининг етмиш фоизидан ортиғи католик, қолганлари мусулмон, протестант, яҳудий ва православлардир.

Мамлакатда Ислом динига эътиқод қилувчилар сони йилдан-йилга ортиб бормоқда. Ўтган асрнинг йигирманчи йилларида Шимолий Африқодан кўплаб мусулмон иш ахтариб, бу ерга кўчиб келгач, мусулмон жомалари пайдо бўла бошлаган эди. «Британика» қомусида ёзилишича, XX асрнинг етмишинчи йиллари бошида Белгияда 60 минг мусулмон бўлган, 1995 йилга келиб улар 250 минг кишига етган. Ҳозир мамлакатда 600 мингдан ортиқ мусулмон яшайди. Улар жами аҳолининг салкам етти фоизини ташкил этади. Бу ҳол диний таркиб жиҳатидан иккинчи ўриндаги кўрсаткичдир.

Оммавий ахборот воситалари яна йигирма йилдан сўнг Брюссел аҳолисининг кўпчилиги мусулмонлардан иборат бўлади, деб ёзишди. Лювен шаҳридаги католик университети тадқиқотчиси Оливие Серве айтишича, ҳозир пойтахт аҳолисининг учдан бири мусулмонлардир. Кейинги йилларда Фландри-

яда олтига жомеъ расман очилган бўлса, Валлониядаги жомелар сони қирқ учтага етди. Ҳозир Белгияда жами уч юзта жомеъ масжиди ишлаб турибди.

Пойтахт Брюсселда қатор исломий ташкилотлар ҳам иш олиб боришяпти. «Оврупа имомлари уюшмаси», «Оврупа Ислом ёрдами жамғармаси» кабилар шулар жумласидан. Ҳозир Брюсселдаги «Миди-1» радиостансияси мусулмонлар учун ҳар жума куни эшиттириш бера-

ди. Белгия мусулмонлари ижроия кенгаши давлат телеканали ва радиосидан ҳам эфир вақти ажратилишига умид боғляяпти. Кенгаш Интернет тармоғида сайтлар очишни ҳам режалаган.

Манбалар:

1. «Страны мира», справочник. Москва, 2003. стр. 22-24.
2. «Атлас мира», справочник. Москва, 2003. стр. 30-31.
3. Михаил Тульский, «Ислам в не-исламском мире», «Islam.ru» сайти.
4. Интернетдаги бошқа сайтлар.

Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) ҳадисларини бошқа тилларга ўғир-иш ўта нозик, машаққатли ва масъулиятли иш. Ҳадисларнинг маъно-мазмунига зарар етмаслиги ва уни ҳеч бир ўзгаришсиз етказиш учун олимлар уларга сон-саноксиз шарҳлар битишган.

Бобомиз Абу Бакр Қаффо ШОШИЙ «Жавомиъул калим» китобининг кўлимиздаги нусхасини бирор талаба кўчирганга ўхшайди. Унчалик чиройли хат билан ёзилмаган, саҳифалардаги сатрлар сони 23 дан 27 қаторгача. Китобдаги ҳадисларни Имом Бухорий, Имом Термизий, Имом Молик, Хатиб Табризийнинг асарларидан излаб топиб, имкон борича солиштиришга ҳаракат қилдик ва баъзиларига қисқа шарҳ битдик.

Таржимон

Имом Абу Бакр Муҳаммад ибн Исмоил Қаффо ШОШИЙ

ЖАВОМИЪУЛ КАЛИМ

Муқаддима

Ушбу китобда Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) мен эшитган ҳадисларидан ибораси қисқа, маънолари аниқ бўлган бир минг-тасини тўпладим. Уларни кетма-кет, иснодларини зикр қилмасдан, ўқиш ва ёд олиш энгил бўлиши учун маънолари яқинлигига қараб, бобларга бўлиб чиқдим. Сўнгра уларга яна икки юзта ҳикматли ҳадисни қўшдим.

Шундай қилиб, китобдаги ҳадислар сони бир минг икки юзтага етди.

Китобни Пайғамбаримиздан (алайҳиссалом) ривоят қилинган дуолар билан яқунладим. Ҳадисларнинг иснодларини билишда му-рожаат қилиш учун алоҳида китоб битдим.

Бу ишни фақат Аллоҳ таолонинг ризолигини топиш ниятида амалга оширдим.

* * *

“Барака мўсафидларингиз билан биргадир”.

Шарҳ:

Халқимиз “Қариси бор

уйнинг фариштаси бор”, “Қари билганни пари билмас”, деб ушбу ҳадис мазмунини мақолларга кўчирган. Дарҳақиқат, илмли,

маърифатли, зиёли, нуроний ота-оналаримиз хонадонимизнинг зийнатидирлар. Уларни иззат-икром қилиш, бой ҳаётий тажри-

баларидан фойдаланиш, панду насихатларига кулоқ тутиш ҳар бир ўғил-қизнинг бурчидандир.

* * *

“Бой одамнинг (ҳақ беришни) пайсалга солиши зулмдир”.

Шарҳ:

Бой ва давлатманд одамларнинг зиммаларидаги ҳақни ўз вақтида тўламай, пайсалга солиб юришлари зулмдир.

* * *

“Мулойимлик ҳикматнинг бошидир”.

Шарҳ:

Мулойим, хушфеъл, хушмуомала, яхши одобли бўлиш инсоннинг зийнатидир. Нарсаларнинг моҳиятини англаш ҳикматдир. Донишманд кўпчилик англай олмайдиган маъноларни англай олади, воқеликнинг туб моҳиятини тушунади, сатрлар мазмунига жо этилган фикрлар маъзани чақа олади. Демак, мулойим бўлиш ҳикматга эришишнинг асосидир.

* * *

“Сабр-қаноат туганмас бойлиқдир”.

Шарҳ:

Кўпга шукр ва озга сабр қилиш қаноатдир. Моддий бойлик чегара билмайди.

Нафснинг талаб эҳтиёжларини тўла қондириш иложсиз ва имконсиздир. Нафсни тия билиш, қаноат қилиш катта фазилатдир.

* * *

“Тонгда ухлаб ётиш ризқни қирқади (ризқдан маҳрум қилади)”.

Шарҳ:

Тонгда ухлаб ётиш хосиятсиз, деб бежиз айтмаган халқимиз. Саҳарда узрсиз ухлаб ётган киши меҳнат учун ажратилган вақтни қисқартириб, ризқининг қирқилишига сабабчи бўлади.

* * *

“Миннат қилиш саховат офатидир”.

Шарҳ:

Миннат – ўзи қилган яхшилиқни гапириб юриш, мен сенга фалон яхшилиқни қилганман, фалон нарсага сенга берганман, деб юзга солишдир. Миннат эзгу ишларнинг савобидан маҳрум қиладиган офатдир. У одамлар ўртасидаги муносабатларга салбий таъсир қиладиган иллатдир.

* * *

“Яхшилиқка далолат қилувчи яхшилиқ қилган кайбидир”.

Шарҳ:

Яхшилиқ қилишга ундаш, уни амалга ошириш йўл-

йўриқларини кўрсатиш савобли амаллардандир. Яхшилиқ қилиш, хайрли ишларни амалга ошириш кўп ҳолларда ўзгаларнинг далолати билан амалга ошади.

* * *

“Ҳар бир эзгулик садақадир”.

Шарҳ:

Садақа тор маънода фақирларга, мискин ва муҳтожларга бериладиган хайр-эҳсондир. Кенг маънода эса, кишилар манфаати йўлида амалга ошириладиган барча хатти-ҳаракатлар садақа бўлади.

* * *

“Одамлар билан муро-саю мадора қилиш садақа”.

* * *

“Ширин сўз садақадир”.

* * *

“Ҳаддан ташқари кўп қулиш қалбни ўлдиради (сўндиради)”.

* * *

“Ҳикматнинг боши Аллоҳ таолодан кўрқидир”.

* * *

“Жаннат сахийларнинг уйдир”.

Абдулқаҳҳор ШОШИЙ

таржимаси ва шарҳи

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Алломани хотирлаб

Москва шаҳридаги журналистлар марказий уйида улуғ олим, ношир Ризоуддин ибн Фахриддин туғилганининг 150 йиллигига бағишлаб анжуман ўтказилди. Мусулмон журналистлар дарнаги ушбу тадбир ташкилотчиси бўлди.

Анжуманда илмий тадқиқот марказлари, оммавий ахборот воситалари, журналистларнинг касбий бирлашмалари, ўқув юртлари вакиллари иштирок этишди.

Ризоуддин ибн Фахриддин етук олим, таниқли дин ва жамоат арбоби, маърифатпарвар адиб, Ўрол-Волгабўйи халқлари тарихи ва маданиятига доир қатор асарлар муаллифидир. Унинг журналистлик ва ноширлик фаолияти минтақа халқлари маданияти юксалишига сезиларли таъсир кўрсатган.

Ризоуддин ибн Фахриддин 1906-1908 йиллари “Вақт” газети муҳаррирининг ёрдамчиси, 1906-1918 йиллари Ўринбургда чиқадиган “Шўро” журналининг муҳаррири бўлиб ишлаган. 1922 йили Россия ичкараси ва Сибир мусулмонлари марказий диний бошқармаси муфтийи этиб сайланган.

“Башиноформ”

Тажриба ўргангани келишиди

Олмония ички ишлар вазирлиги ходимларидан бир гуруҳи Татаристон пойтахти Қозон шаҳрига – Россия Ислום университетига келишди. Улар орасида мамлакат ИИВ Оврупа ва жаҳон

тараққиёти умумий масалалари бўйича бўлим раҳбари доктор Маркус Кербер, Олмониянинг Россиядаги элчихонаси маданият бўлими бошлиғи доктор Ҳидо Хилднер, Олмония федерал полициясининг Россиядаги расмий вакили Марко Хайнкес ва бошқа юқори мансабли кишилар бор.

Олмонияликлар мамлакатда исломий таълимни йўлга қўйиш мақсадида Россия Ислום университетининг ташкил этилиш ва фаолият юритиш тажрибасини ўрганишди. Доктор Маркус Кербер айтишича, Олмонияда ҳам мусулмонлар учун ўқув юрти очиш режалаштирилган.

“Россия Ислום университети мамлакатдаги етакчи исломий таълим ўчоқларидан биридир. Шу боисдан биз тажриба ўрганиш учун бу ерга келдик. Россияга Ислום кириб келганига минг йилдан ошди. Олмония мусулмонлар жамоасининг эса фақат ярим асрликкина тарихи бор”, дея таъкидлади Олмония ИИВ Оврупа ва жаҳон тараққиёти умумий масалалари бўйича бўлими бошлиғи доктор Маркус Кербер.

“Татар-информ”

Обаманинг биринчи қарори

АҚШнинг янги сайланган президенти Барак Обама Гуантанамода олиб борилаётган суд жараёнларини тўхтатиш ҳақидаги қарорга имзо чекди. Унга кўра, мазкур йўналишдаги барча ҳаракатлар тўрт ой ичида яқунланиши керак.

Барак Обама президентлик вазифаларини бажаришига киришганидан бир неча соат ўтгач,

Гуантанамо қамоқхонасидаги ҳарбий прокуратура фаолиятини тўхтатишга фармон берган. Бу ерда очилган йигирма битта иш, жумладан, 2001 йилнинг машғум 11 сентябр воқеаларини режа қилишда айбланаётган беш маҳбус устидан суд-тергов жараёни ҳам тўхтатиладиган бўлди.

“Эхо Москвы”

Санкт-Петербург жомеъ масжиди

Нева бўйидаги шаҳарда “Санкт-Петербург жомеъ масжиди (қурилиш тарихи: кеча ва бугун)” номли китоб нашрдан чиқди. Китобда XX аср бошларида Россия мусулмонлари маркази ҳисобланган мазкур жомеъ тарихига доир муҳим маълумотлар бор. Уларнинг кўпи илк марта эълон этилмоқда.

Санкт-Петербург жомеъ масжиди қурилиши 1918 йили тугалланган бўлса-да, мусулмонлар унда 1913 йилданок намоз ўқий бошлашган. Ҳозир ҳам у Оврупада энг йирик жомелардан бири ҳисобланади. Масжид жума кунлари беш минг кишини сиғдира олади.

“Ислам в РФ”

Ҳамкорлик тўғрисида битим

Ислом Конференцияси Ташкилотининг (ИКТ) Жидда шаҳридаги қароргоҳида ташкилот бош котиби Акмалиддин Эҳсонўғли билан

Араб давлатлари лигаси (АДЛ) бош котиби Амр Мусо сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий соҳалар, шунингдек, оммавий ахборот воситалари ва илм-фан йўналишларида ҳамкорлик тўғрисидаги битимга имзо чекишди.

Оммавий ахборот воситалари мазкур битимда “араб ва Ислом давлатлари ўртасида иккитомонлама, кўптомонлама алоқаларни ривожлантириш, қардошлиқ ришталарни мустаҳкамлаш” кўзланганини таъкидлашяпти. Шунингдек, томонлар араб ва мусулмон давлатларининг маънавий-моддий имкониятларини юксалтириш, умумий манфаатларни ҳимоя қилиш, террорчилик ва бошқа тур зулмларга қарши курашишга келишиб олишди.

ИКТ бош котиби Акмалиддин Эҳсонўғли: “Араб давлатлари лигаси мамлакатлари ИКТ аъзоларидир. Уларнинг муаммолари бизни ҳам ташвишга солади”, дея таъкидлади.

ИНА

Шифокорлар ёрдами

Москва шаҳридаги тезкор болалар жарроҳлиги ва травматология илмий текшириш институти директори Леонид Рошал бошлиқ бир гуруҳ кўнгилли шифокорлар Фаластинга — Исроил ҳужумидан талофат кўрган Ғазо минтақасига бориб келишди. Улар босқинлар чоғи азият чеккан, ярадор бўлган болалар аҳволини ўрганишди. Имкон қадар жойида жарроҳлик амалиётлари ўтказишди. Оғир жароҳат олган бир болани даволаш учун Москвага олиб келишди.

“Сиёсат сабабли болалар жабр кўрмаслиги керак”, дейди жарроҳ Леонид Рошал. Мазкур шифокорлар гуруҳи дунёнинг қуроли тўқнашувлар юз берган деярли барча ҳудудларига бориб, болаларга беминнат тиббий ёрдам кўрсатган.

Islam.ru

Янги сайт очилди

Санкт-Петербург шаҳри ва Ленинград вилояти мусулмонлари мувофиқлаштирувчи кенгашининг расмий сайти очилди.

Унинг интернет тармоғидаги манзили *Islamspb.ru*. Сайтни очишдан мақсад Россия шимолий пойтахтида яшовчи мусулмонлар ҳаёти, муаммолари, қандай мақсадда қанақа тадбирлар ўтказишаётгани ҳақида мунтазам хабар қилиб туришдир. Шунингдек, сайт орқали ўқувчилар Петербург мусулмонлари мувофиқлаштирувчи кенгашининг тузилмалари, қарорлари, маданий-маърифий ишлари билан ҳам таништириб борилади.

“Биз янги сайт саҳифаларини кенгаш фаолиятига бевосита боғлиқ мавзулардаги маълумотлар билан тўлдирдик. Афсус, ҳали Питерда соҳамиз учун ахборот манбалари жуда кам”, дейди мувофиқлаштирувчи кенгаш матбуот котиби Александра Ворожцова.

“IslamNews”

“Нажоший” масжидининг келажаги

Африқо қитъасидаги энг қадимий “Нажоший” жомеъ масжиди Ҳабашистон (Эфиопия) пойтахти Аддис Абоба шаҳридан тўққиз юз чақирим узоқликда жойлашган. Мамлакат маданият ва сайёҳлик вазири Маҳмуд Аҳмад Ғааса айтишича, ҳозир масжидни бутун дунёдан сайёҳларни жалб этадиган масканга айлантириш ишлари, уни ЮНЕСКО эътиборидаги меъмо-

рий ёдгорликлар рўйхатига киритиш ҳаракати бошланган.

Масжид яқинида замонавий меҳмонхона, Ислон университети ва илмий-тадқиқот муассасасидан иборат марказ қуриляпти. Марказ қурилиши учун бир квадрат километрдан ортиқ ер майдони ажратилган. Масжидга бундан ўн тўрт аср олдин Макка мушриклари тазйиқидан қочиб Ҳабашистонга келган илк мусулмонларга яхшилик қилган нажосий (ҳукмдор) Адҳама ибн Амр номи берилган. Милодий 615 йили мусулмонлар Тигрей вилояти маркази Мекеледан олтиш чақирим узоқликдаги Негаше қишлоғига келиб ўрнашишган, шу ерда кичгинагина масжид қуришган. Шу боис бу масжид Африқода энг қадимий ҳисобланади.

ИНА

Ҳарбий кемаларнинг базалари

Россия Федерацияси ҳарбий денгиз флоти бир неча йилдан сўнг Соқорта оролида (Яман), Тартусда (Сурия) ва Тароблусда (Ливия) ҳарбий кемалар базасига эга бўлади. Россия Федерацияси ХДФ Бош штабидан шу ҳақда маълум қилишган.

“Мазкур масала юзасидан сиёсий қарор қабул қилинди. Ҳозир флотимизнинг бу мамлакатлардаги базалари қанча муддатда барпо этилиши маълум эмас”, деди Бош штаб вакили.

“ИТАР-ТАСС”

Яқин Шарқда тинчлик учун

“Россия Федерацияси Москва шаҳрида Яқин Шарқ муаммолари бўйича анжуман ўтказишга тайёр. Фақат, Ғазо минтақасига Исроил босқини муносабати билан анжуман кун тартибига зарур ўзгартиришлар киритилиши керак”. Россия Федерацияси президенти Дмитрий Медведев турли мамлакатлар элчиларига ишонч ёрликларни топшириш маросимида шу ҳақда маълум қилди.

Россия президенти айтишича, “Москва анжумани Яқин Шарқ муаммоларини тинч йўл билан ҳал этиш жараёнини тиклашда муҳим бир босқич бўлиши мумкин”. Мамлакат ташқи ишлар вазири Сергей Лавров ҳам Москва анжумани аҳамиятини таъкидлаб, ҳозир уни ўтказиш муддатлари муҳокама этилаётганини айтди.

РИА “Новости”

Жакартада анжуман ўтказилади

Шу йил март ойи бошларида Индонезия пойтахти Жакарта шаҳрида Бутунжаҳон Ислон иқтисодиёти Форуми ўтказилади.

Индонезия Савдо-саноат палатаси президенти Ториқ Сайёд шу ҳақда маълум қилди. Ториқ Сайёд яқинда Жидда шаҳрида ўтказилган йиғилишда анжуман маслаҳат кенгаши аъзолигига қайта сайланган эди.

Покистон Савдо-саноат палатаси вице-президенти Ифтикор Али Малик айтишича, анжуман ишида Саудия Арабистони, Қувейт, Ўрдун ва бошқа давлатлар раҳбарлари, бош вазирлар, олимлар, турли мамлакатларнинг савдо-саноат етакчилари қатнашишади.

Ифтикор Али Малик Маслаҳат кенгаши истиқболдаги ривожланишга доир қатор қарорлар қабул қилганини айтди. Жумладан, у Малайзия пойтахти Куала Лумпур шаҳрида Форум котибиятининг доимий қароргоҳи очилишини маълум қилди.

Islam.com

Ҳожи Кейт ва Барак Обама

АҚШ конгрессининг мусулмон аъзоси Кейт Элисон муборак ҳаж сафаридан қайтиб келганидан сўнг мамлакат президенти Барак Обама билан учрашди.

Барак Обаманинг сайловларда ғалабаси, қасамёд қилиш маросими мамлакат мусулмонларини севинтириб, келажакка ишончларини муштақамлади.

“Энди хизматда юқорига кўтарилишим, жуда кўп укаларим, сингилларимга яхши имкониятлар эшиги очилиши мумкинлигини ҳис этияман”, дейди Иллинойс штати Глендейл Хайтс шаҳрида яшовчи Нимра Бахш. Теннеси штатидан ҳуқуқшунос талаба Сериш Сиддиқий Обаманинг ғалабаси фуқаролик ҳуқуқлари камситилган баъзи америкаликларга катта имкониятлар очишини таъкидлади.

“IslamOnline”

ХАВОТИРГА АСОС БОРМИ?

Ер юзи аҳолиси кўпайиб бораётгани айрим олимларни бир неча асрдан бери хавотирга солиб келади. Ишлаб чиқариш манбалари озлиги, лекин аҳолининг ортиб бориши мутахассисларни ташвишлантирарди. Улар: “Агар нуфуснинг давомли кўпайиб боришига бир чегара қўйилмаса, ер юзи башариятга тор бўлиб қолади, кундалик эҳтиёжлар нима билан қопланади?” дейишарди.

Ҳозирги мутахассислар нуфус ортиши уй-жой, озиқ-овқат муаммосини туғдириш билан бир қаторда энергия танқислиги ва атроф-муҳитнинг ифлосланишига сабаб бўлишидан ҳадиксирашяпти. Шу боис тез-тез туғилишни чеклаш керакми-йўқми, деган масалани кўтаришмоқда.

Туғилишни назорат қилиш илк бор ўн саккизинчи аср охирларида Оврупада бошланган. Инглиз иқтисодчиси Малтус (Malthus) шунга чақирган. Малтусдан кейин Францияда Франц Плэс (France Place) туғилишга чегара қўйиш таклифи билан чиққан. 1833 йили америкалик табиб Чарлз Нортон ҳам бу таклифни қувватлаган.

Бу олимлар аҳоли кўпайишини геометриявий тартибда (2,4,8,16,32,...) ризқ воситалари ортишини арифметикавий тартибда (1,2,3,4,5,...) ҳисоблашган. Улар нуфус тўсиқларга учрамай ортиб борса, йигирма беш йилдан кейин икки марта, бир асрдан кейин икки юз эллик олти марта кўпаяди, нуфус билан озиқ-овқат манбалари орасидаги нисбат кескин бузилади, деб ўйлашган.

Тарихий ҳақиқат шуки, инсон насли ҳеч қачон Малтус

ва Франц Плэс айтганидек геометриявий тартибда кўпаймаган. Милодий тақвим бошида 200 миллионли дунё аҳолиси 1300 йиллари 500 миллионга, 1800 йилларда бир миллиардга, 1950 йили тўрт ярим миллиардга етди. 2005 йилга келиб, олти миллиарддан ошди. Нуфуснинг бундай ортишини кўп деб бўлмайди. Чунки инсоният туғилишга эътибор қаратгани билан ўлимни камайтиришнинг уддасидан чиқолмаяпти. Озиқ-овқат воситалари ҳам арифметикавий тартибда ошмайди.

Олдин кишиларнинг озиқ-овқати асосан сув, ўсимликлар ва ҳайвонлардан иборат эди. Ҳозир жуда кўп манбалар бор. Инсон насли кўпайгани сайин ҳаётини муҳофаза қилиш учун янги ризқ манбаларини ахтаряпти, эҳтиёжларини қондириш учун турли усуллардан фойдаланяпти.

Шунингдек, нуфус ортиши билан бирга меҳнат қўллари кўпайишини ҳам назардан қочирмаслик керак.

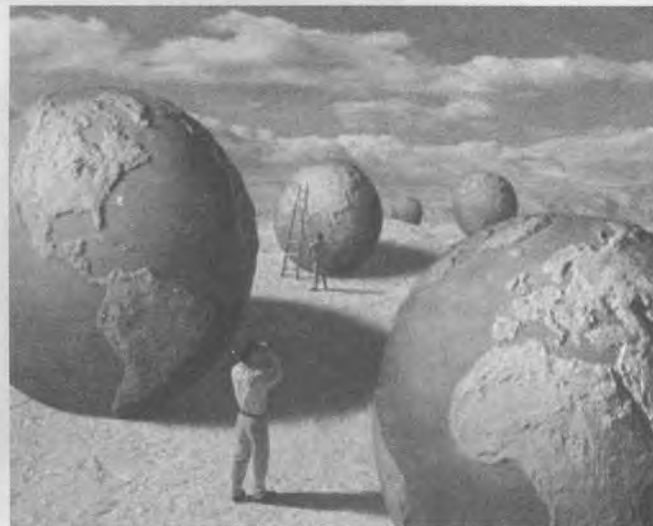
Иқтисод илмига кўра, ишлаб чиқаришнинг уч асосий унсури бор: табиат, сармоя ва инсон. Инсон бу унсурларнинг энг улуғи ва аҳамиятга молигидир. Нуфус ортишидан хавотир қилаётганлар инсоннинг ишлаб чиқаришдаги ўрнини эътиборга олмай, унга фақат истеъмолчи сифатида қарашади. Ҳолбуки, инсоннинг ер юзидаги тараққиёт ва яшаш шароитини яхшилашга қўшган ҳиссасини ҳеч нарса билан

ўлчаб бўлмайди. Нуфус ортиши аслида инсонларни яхшироқ ишлашга ташвиқ этадиган омиллардан биридир. Эҳтиёжлар инсонни тараққиёт учун янги-янги ихтиролар қилишга ундайди. Бугун инсон денгиз тублари ва фазолардан ризқ ахтармоқда.

Умуман, дунё аҳолиси кўпайишига мувофиқ ҳолда ер юзида ризқ воситалари ҳам ортаётир.

Ер юзи ва коинотдаги мавжуд мувозанатни ҳеч ким инкор этолмайди. Курамизда яшайдиган барча махлуқот сонига чегара ва мувозанат мавжуд. Масалан, “Sismibrium Sophia” номли дарахт йилига етти юз эллик минг уруғ сочишига қарамай, бутун ер юзини босиб кетмайди. “Денгиз юлдузи” деган балиқ бир мартада икки юз миллионгача уруғ ташлайди. Лекин денгизларни шу балиқлар батамом эгаллаб олмаган, мувозанат бузилмаган. Башарият ҳам ушбу илоҳий низомдан четда эмас.

Толибжон НИЗОМ

МАШҲУР САМАРҚАНДИЙЛАР

Абу Али ибн ФУЗАЙЛ. Абу Али ибн Фузайл ибн Иёз ибн Масъуд Тамимий Ярбуъий. Машҳур шайх Фузайл ибн Иёзнинг ўғли. Самарқандда туғилган. Онаси кешлик бўлган. Кўп йиллар Куфада яшаган. Кейин Маккаи мукаррамага кўчиб бориб, Байтуллоҳ ёнидаги ҳовлида истиқомат қилган. Бир неча ҳадис ривоят этган. Ҳижрий 180 йили Маккада вафот этган. Қабри ал-Муаллода.

Абу Муқотил САМАРҚАНДИЙ. Абу Муқотил Муслим Самарқандий, Мовароуннаҳрнинг улуғ фақиҳларидан. Имом Абу Ҳанифа билан Имом Абу Балхий ўрталаридаги савол-жавобни «Китабул олим вал мутаъаллим» номи билан ривоят қилган. Бу китоб имом Абу Ҳанифага нисбат берилади. Ҳижрий 208 (милодий 823) йили вафот этган.

Абу Ҳафс САМАРҚАНДИЙ. Абу Ҳафс Умар ибн Ҳафс ибн Салом Физорий Самарқандий, Мовароуннаҳрнинг йирик муҳаддис олимларидан. Бир неча ҳадис китобларини тасниф этган. Талҳа ибн Тоҳир даврида Самарқанд қозиси бўлган. Ҳижрий 219 (милодий 833) йили Самарқандда вафот этган.

Абул Ҳасан САМАРҚАНДИЙ. Абул Ҳасан Али ибн Ҳаким ибн Зоҳир Саъдий Самарқандий улуғ олимлардан. Йигирма йил Маккада таҳсил олган. ҳадис ва фикҳда пешқадам, фазилат ва фаросат соҳиби бўлган. Ироқ, Шом, Ҳижознинг бир неча шайхларидан ҳадис ривоят қилган. Бирмунча вақт Бухоро қозиси ҳам бўлган. Ҳижрий 235 (милодий 848) йили вафот этган.

Абул Ҳусайн САМАРҚАНДИЙ. Абул Ҳусайн Али ибн Исҳоқ ибн Иброҳим ибн Муслим Ҳанзалий Самарқандий Мовароуннаҳрнинг таниқли ҳадисчи олимларидан. Отаси марвлик бўлиб, кўп йиллар Самарқанд, Бухоро, Марв, Хоразм қозиси бўлган, онаси эса наждлик эди. Олим Суфён ибн Уяйна, Абдуллоҳ ибн Муборак, Ибн Атиyyа каби машҳур шайхлардан ҳадис ривоят қилган. Ҳижрий 237 (милодий 851) йили вафот этган.

Имом ДОРМИЙ. Ҳофизул кабир Абу Муҳаммад Абдуллоҳ ибн Абдурахмон ибн Фазл ибн Баҳром ибн Абдуссамад Тамимий Самарқандий Доримий Мовароуннаҳрнинг атоқли алломаларидан, етук муҳаддис. Ҳижрий 182 (милодий 797) йили Самарқандда

туғилган. Бобоси асли араб бўлиб, Хуросон фатҳидан сўнг Самарқандни ватан тутиб қолган. Олимларнинг хабарига кўра, Имом Доримий ақлда, фаҳмда, динда, ҳалимлик ва зуҳдда етук бўлган. Макка, Мадина, Хуросон, Шом, Ироқ, Мисрда ҳадис ўрганган. Имом Муслим, Абу Довуд, Термизий, Насайлар ундан ҳадис ривоят қилишган. Энг машҳур китоби «Сунани Доримий» олтига саҳиҳ ҳадис китобининг олтинчиси бўлишга ҳақли (баъзилар Ибн Можанинг «Сунан»ини ёки Имом Моликнинг «Муватто»сини олтинчи китоб дейишади). Доримий «Сунан»ида 3465 ҳадис жамланган. Имом Доримий тафсир ва фикҳ илмида ҳам пешқадам бўлган. «Би савми мустаҳоза вал мутаҳаййира» деган фикҳ китоби ва Куръони каримнинг баъзи жузларига тафсири бўлган, лекин тафсир бизгача етиб келмаган. Ҳижрий 255 (милодий 870) йили Марвда вафот этган.

Абу Бакр САМАРҚАНДИЙ. Абу Бакр Самарқандий Мовароуннаҳрнинг таниқли олимларидан. Самарқандда туғилган ва ҳаёти шу ерда кечган. «Китабул анвор», «Маъолимуд дин», ҳадисга доир «Китабул эътисом» каби асарлари бор. Ҳижрий 268 (милодий 881) йили вафот этган.

Имом МОТУРИДИЙ. Имом Абу Мансур Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Маҳмуд Ҳанафий Самарқандий, Мовароуннаҳрнинг машҳур алломаси, «Аҳли сунна вал жамоа» ақидаси асосчиларидан бири. Самарқанд яқинидаги Мотурид қишлоғида туғилган. Ёшлиқдан илм олиб, замонасининг атоқли имомларидан бўлиб етишди. Тавҳид, фикҳ, ақида, тафсирига доир бир неча асарлари бор. «Китаби тавҳид», «Китаби мақомот», «Китаби рад авомил лил-адила лил-кабий», «Китаби баён ва хумул-муътазила», «Китаби таъвилотул Куръан» кабилар шулар жумласидан. Куръони карим оятларини ақидада «Аҳли сунна вал жамоа» мазҳабини қўллаб тафсир қилган. Бутун дунё мусулмонлари ақидада шайх Абу Мансур Мотуридий ва шайх Абул Ҳасан Ашъарий таълимотига таянишади. Ҳанафийлар мотуридия ақидасига суянишса, шофиъийлар, моликийлар ва ҳанбалийлар ашъария ақидасига эргашишади. Мотуридий Ҳижрий 333

(милодий 944) йили вафот этган. Қабри Самарқанддаги Чокардиза маҳалласида.

Ҳаким САМАРҚАНДИЙ. Абул Қосим Исҳоқ ибн Муҳаммад ибн Исмоил ибн Зайд Қозий ҳанафий фикҳ ва калом илми шайхларидан. Имом Мотуридийнинг энг таниқли шогирди. Узоқ вақт Самарқандда қозилик қилган. Балх машойихларидан тасаввуф илмини ҳам ўрганган. Кўп асарлар ёзган, улардан «Саводи Аъзам», «Имон» рисоалари машҳур. Ҳижрий 335 (ёки 342) йили Самарқандда вафот этган. Чокардизага дафн этилган.

Абул Қосим САМАРҚАНДИЙ. Абул Қосим Исҳоқ ибн Муҳаммад ибн Исмоил ибн Иброҳим ибн Зайд Самарқандий таниқли ҳанафий олимлардан. Милодий 856 йили туғилган. Ёшлигида Балхга бориб, Абу Бақр Варроқ Термизийдан тариқат илмини ўрганган. Фикҳ, тафсир, ҳадис, калом илмларини мукаммал эгаллаган. Кейин Самарқандга келиб, қозилик қилган. Абу Мансур Мотуридий билан бирга Самарқанд мадрасаларида мўътазилӣ ва қарматий тушунчаларга қарши курашган. Машҳур «Ас саводул аъзам фил калом» (Калом илмида кўпчилик томон) китобининг муаллифи. Милодий 946 (ёки 953) йили вафот этган.

Абу Назр САМАРҚАНДИЙ. Абу Назр Муҳаммад ибн Масъуд Аъёший Суламий Самарқандий милодий ўнинчи асрнинг таниқли фақиҳ ва муфассирларидан. Самарқандда Куръон, ҳадис, фикҳ илмларини мукаммал эгаллаган. Хуросонда бош имом бўлган. Икки юздан ортиқ асари бор. Булардан «Китабул муваззаҳ», «Тафсирус Суламий», «Китабус сийрати Умар», «Китабус сийрати Муовия» кабилар машҳур.

Абул Ҳасан РУСТУФАҒНИЙ. Абул Ҳасан Али ибн Саид Рустуфағний Самарқанд яқинидаги Рустуфағн қишлоғида туғилган. Ҳанафий мазҳаби муҳаддис ва фақиҳи. Фикҳга доир «Иршодул муҳтадий», «Аз-завоид вал фавоид», «Ал-асъилату вал ажвиба», «Баънус суннати вал жамоа» каби асарлар муаллифи. Абу Мансур Мотуридий, Абул Қосим Самарқандийлар билан мулоқотда бўлган. Ҳижрий 350 (милодий 961) йили Рустуфағнда вафот этган, қабри Бойли ота қишлоғида дейишади.

Абу Лайс САМАРҚАНДИЙ. Фақиҳ Абу Лайс Наср ибн Муҳаммад ибн Иброҳим Самарқандий Мовароуннаҳрнинг дунёга машҳур ҳанафий олимларидан. Ҳижрий 301 (милодий 911) йили Самарқандда туғилган. Ёшлигида отасидан ва Абу Жаъфар Ҳиндувонийдан таълим олган. Замонасининг етук фақиҳи, муфассири. «Имомул ҳуда» (тўғри йўлга бошловчи имом) лақабини олган. Ўнлаб асарлар ёзган, улардан машҳурлари: «Баҳрул улум» (Куръон тафсири), «Хизонатул фикҳ», «Ан навозил», «Ал муқаддим фис солат», «Китаби баъни ақоидул усул», «Бўстонул орифин», «Танбеҳул гофилин», «Минҳожул ибад» ва бошқалар. Манбаларда Ҳижрий 373 ёки 375 йили вафот этгани ҳақида маълумотлар бор.

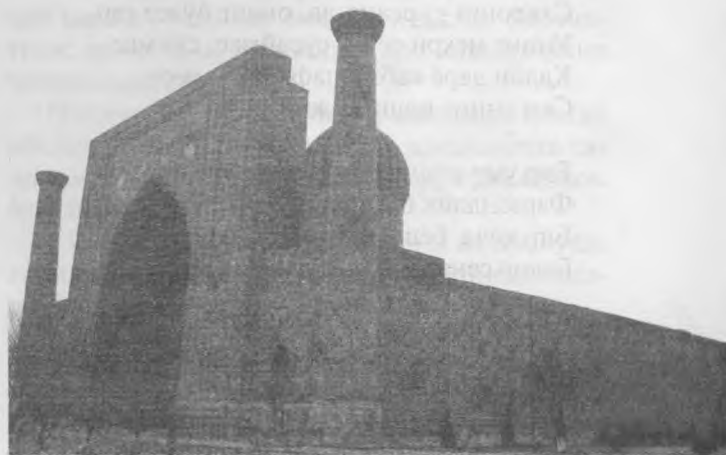
Алоуддин САМАРҚАНДИЙ. Алоуддин Самарқандий Мовароуннаҳрнинг машҳур олимларидан, ҳанафий мазҳабининг атоқли фақиҳи. Қозил қуззот Абул Юср Баздавийдан ва мотуридий олими Абул Муъин Насафийдан таълим олган. Фикҳнинг фуруъ ва усул соҳалари бўйича етук олим бўлиб етишган. Самарқанддан Бухорога кўчиб борган. Аёли билан бир неча бор Онадўли (Туркия)га сафар қилиб, у ерда истиқомат тутган. Ҳалаб (Шом)да Нуриддин Занжи билан учрашган. Кейин Бухорога қайтиб, мударрислик қилган. Унинг «Тухфатул фуқаҳо», «Ал Мабсут», «Аз зиёдот», «Ал лубоб фи усулил фикҳ», «Шарҳут таъвилотул Куръан», «Шарҳул жомӣул кабир», «Шарҳут Таҳовия» каби ўнлаб машҳур асарлари бор. Қизи Фотима ва куёви Алоуддин Косонийлар ҳам замонасининг машҳур фақиҳлари бўлишган. Бухорода вафот этган.

Абу Саъд АСТРОБОДИЙ. Абу Саъд Абдурахмон ибн Муҳаммад Астрободий Мовароуннаҳрнинг улуғ имомларидан, ҳадис ҳофизи. Асосан Самарқандда яшаган. Унинг «Китабул камол фи маърифати ар рижол мин уламаи Самарқанд» ва бошқа кўп асарлари бор. Ҳадис илмида беназир олим Ҳижрий 405 йили Самарқандда вафот этган.

Абул Аббос САМАРҚАНДИЙ. Абул Аббос Жаъфар ибн Абу Али Муҳаммад Насафий Самарқандий Мовароуннаҳрнинг машҳур муҳаддис ва фақиҳларидан. Марв, Сарахс, Бухорода таҳсил олган. Самарқандда яшаган. «Китаб далоилун нубувва», «Китабуд даавот», «Китаб хутабун набӣй», «Китаб тарихи Самарқанд» асарлари машҳур. Милодий 1040 йили вафот этган.

Абул Ҳасан АРАБИЙ. Абул Ҳасан Али ибн Иброҳим ибн Насруя Арабий Хотибий Самарқандий замонасида таниқли шайх ва имом эди. Имом Абу Шужоънинг куёви ва усул илмида устози. Бир неча ҳадис ривоят қилган. Ҳижрий 440 (милодий 1047) йили ҳажга кетаётганида Карбало яқинида вафот этган.

(Давоми 28-бетда)

Абдуллоҳ ҳожи АБДУҚОДИР

Ёлғиз ўғилнинг айтганлари

Мен дунёга келган кунимда
 Шодлигидан йиғлаган отам.
 Кимни кўрса, суюнчи бериб.
 Еру кўкка сиғмаган отам!
 Тенгдошлари ўртага олиб
 Чопонинг еч дейишганида
 Дўстлар учун буни кам кўриб,
 Чойхонада ош берган отам.
 Оилада мен ўзим танҳо,
 Бошқа фарзанд бермабди Худо.
 Аммо ожиз онажонимга
 Умид билан термулган отам.
 Мен болакай, онам ногирон,
 Осон эмас рўзгор тебратиш.
 Кетмон чопиб эрта-кеч, бизга
 Ҳалол ошу нон берган отам.
 Йиллар ўтди бир-бирин қувиб,
 Қаранг, бугун мен ҳам отаман.
 Онам билан шодон ўтириб,
 Набирасин кўп қучган отам.
 Ота-онам кексайган чоғи
 Мен ҳам белни боғладим маҳкам.
 Кеча-кундуз парвона бўлдим,
 Орзулари ушалган отам.
 Оилада мен ёлғиз фарзанд,
 Ўқсимади отам битта деб.
 Суйиб, қучиб набираларин,
 Ҳақ амрига тан берган отам!

Бу сирли жумбоқ

Саксонга кирсанг-да, онанг бўлса гар,
 Унинг меҳри сенга сусаймас, сўнмас.
 Қалби дарё каби, шафқати уммон,
 Сен унинг қошида жилғача эмас.

Бир умр онангга парвона бўлсанг,
 Фарзандлик бурчимни оқлайман десанг,
 Бир кеча бешигинг бағрига ботиб,
 Бедор сенга алла айтганча бўлмас.

Шундай ҳикоят бор: боласин она
 Балодан қутқариб, ўзи тутилар.
 Онага бу азоб бола ишқида
 Ҳаттоки бир чивин чаққанча бўлмас.

Охирги дамда ҳам: кел, болам дейди,
 Бир бора бошингни силасам... дейди.
 Бу ҳолат сирини Аллоҳ билади,
 Боласин меҳрига ўлгунча тўймас.

Оҳ, ҳожи Абдуллоҳ, оналар ҳар чоқ
 Фарзандларга бунча меҳрибон-муштоқ?
 Бу Аллоҳ суннати, бу сирли жумбоқ,
 Ҳақ ўзи билади, бандаси билмас.

Тўртликлар

* * *

Бемор ҳузурига кирган дўстлари
 Унга яхши гаплар айтса бўларди.
 Фаҳм қилишмади, ёмон сўзлардан
 Бечора беморнинг кучайди дарди.

* * *

Қуръонни хатосиз ўқигин десам,
 Дейсан: тилим қотган, ҳолим келмайди.
 Лекин иғво, ғийбат миш-миш гапларга
 Тилинг ҳеч тutilмас, хато қилмайди...

* * *

Қиз бола туғилди – не ажиб ҳолдир!
 У ҳаёт илдизи – нозик ниҳолдир.
 Қиз чақалоқ ётган хонага ҳар дам
 Салом бериб кирар фаришталар ҳам.

Учкўприк

Ориф ҲОЖИ**Ҳаё**

Сўрдилар: Омонлик тилаймиз, бироқ
 Топмаймиз, дунёда у йўқмикан ё?
 Дедилар: Ҳаёнинг бор бўйи яхши,
 Доимо яхшилик келтирар ҳаё.

Бахиллик

Мўминлик жамоат ислоҳи билан,
 Ислонга зид эрур шум ноаҳиллик.
 Мўминда шу икки хислат бўлмагай –
 Бири ноаҳиллик, бири бахиллик.

Маломат

Бировнинг айбидан бўлмагин хурсанд,
Маломат кулгуси кўнгилдан кетмас.
Кишининг айбидан кулган ўзи ҳам
Шу айбга йўлиқмай дунёдан ўтмас.

Яхши сўз

Ўғлим, обрў олай десанг дунёда,
Ўзгаларнинг эмас, ўз айбинг кузат.
Худонинг раҳматин тиласанг агар,
Мудом яхши сўз айт, тилингни тузат.

Касб

Ҳар ишда жидду жаҳд керак бўлади,
Эриниб, ялқовлик тўнини кийма.
Оилангни боқиб турган касбингни
Сабабсиз ташлама, ризқингни қийма.

Лақаб

Яхши исми туриб, инсон зотига
Лақаб тақаб юрма ҳар жой, ҳар ишда.
Камситиб, лақаби билан чақирсанг,
Сени лаънатлайди кўкда фаришта.

Айб

Жаҳлу ғазабини қайтарган одам
Тангри раҳматидан бўлмагай жудо.
Ким киши айбини яширса мудом,
Унинг ҳам айбини яширар Худо.

Самарқанд

Абдурашид ТУРСУНОВ

Ожизман сўзламоқ - йиғламоқ учун,
Кўнгилни чиндан бир тигламоқ учун.
Дилим менга ётдир, гуноҳ меники,
Фурсатим йўқ экан ўйнамоқ учун...

Не дейин, сўзламак ярашмас менга,
Бу фалак наҳотки қарашмас менга?
Менга ярашурни ҳайдадим узоқ,
Не дейин, сўзламак ярашмас менга...

Сўйладим. Ростим ҳам, ёлғоним ҳам бор,
Кўрсангиз, оғзимда талқоним ҳам бор.
Яхшисини териб, ёмонин ташланг,
Беҳуда вақтингиз олганим ҳам бор.

Сурхондарё

Ёш оналарга маслаҳатлар

* Бешиқни қаттиқ ерга эмас, кўрпача устига қўйиб тебратиш керак.

* Бешиқда бола фақат ухлаган пайтда ётгани маъқул. Уйғонса, уни дарҳол ечиб олиб, орқаларини оҳишта силлаш керак.

* Бешиқда ётган болани эмизмаган маъқул. Агар шундай қилишга тўғри келса, галма-гал икки томондан эмизиш керак.

* Бешиқни қаттиқ тебратиш болага зарарли.

* Сумакни ишлатишдан олдин юмшоқ бўлиши учун ёғга ботириб олиш керак.

* Бешиқ ёпинчигини сунъий матолардан тикиш ярамайди.

* Бешиқни ҳеч қачон иситиш ускуналари ёнига қўймаслик керак.

* Бешиқ кўрпачаси пахтали ва юпка бўлиши зарур. Юмшоқ ёстиқча қўйиш болани боши ясси бўлиб қолишидан сақлайди.

* Хатна қилинган болани бешиқка сумаксиз белаш керак.

* Оёқ ва қўлбоғларни жуда қаттиқ боғлаш ҳам нотўғри.

Тор кийимнинг зарари

* Ўта тор либослар эркин нафас олишга ҳалақит беради, баданни сиқади, ичаклар фаолиятини, овқат ҳазм бўлишини, қон айланишини қийинлаштиради.

* Ёғсиз таомларни кўпроқ истеъмол қилган аёлларда сут безлари саратони касаллигига чаплиниш хавфи беш карра камаяди, юрак соғлом бўлади.

* Оёқларингиз чарчаса, уларни иссиқ сувда ванна қилиш керак. Бу ҳол зўриқишнинг олдини олади, қон айланишини яхшилайдди.

* Лабларингиз тез қуриб қолаётган бўлса, тоза асал суриг. Йигирма дақиқадан сўнг асални ялаб олишингиз мумкин. У лаб қуришининг олдини олади.

МАШҲУР САМАРҚАНДИЙЛАР

(Давоми. Бошланиши 24-бетда)

Абул Қосим ҲАКИМ. Абул Қосим Абдулвоҳид ибн Абдурраҳмон ибн Зайд Найсобурий (лақаби Ҳаким), ҳижрий 407 (милодий 1012) йили таваллуд топган. Самарқанднинг таниқли имомларидан. Бир неча ҳадис ривоят қилган. Ҳижрий 494 (милодий 1099) йили Шошда вафот этган.

Абул Ҳасан АСТРОБОДИЙ. Абул Ҳасан Али ибн Аҳмад ибн Муҳаммад Астрободий замонасининг (милодий XI аср) йирик муҳаддисларидан. Қуръон ҳофизиди, бир неча илмий рисолалари бор. Байтуллоҳда Аллоҳ таолодан Қуръон тиловати учун қувват ва фарзанд сўраб дуо қилган. Дуоси ижобат бўлган. Ҳадислар ривоят қилган.

Абул Ҳасан ЙОРКАСИЙ. Абул Ҳасан Али ибн Муҳаммад ибн Амр Муаддиб Йоркасий ўн биринчи аср Мовароуннаҳр шайхларидан, шайх Абулқосим Ҳакимнинг шогирди. Самарқандда илм толибларига ҳадисдан таълим беради. «Шарҳул мақомот» китоби муаллифи.

Абул Фатҳ РОЗИЙ. Абул Фатҳ Солиҳ ибн Муҳаммад Суфий Муқриъ Розий, замонасининг таниқли имоми, муфтийи, мударриси бўлган. Ҳадислар ривоят қилган. Дорул Жужжонийида мударрис бўлиб ишлаган. Фикҳ билимдонларидан. Ҳижрий 532 (милодий 1138) йили Самарқандда вафот этган, Имом Мотуридий қабри ёнига дафн қилинган.

Абул Фатҳ САМАРҚАНДИЙ. Абул Фатҳ Алоуддин ибн Муҳаммад ибн Абдулҳамид Усмандий Самарқандий таниқли фикҳ олимларидан. Имом Шайбонийнинг «Ал-жомий ал-кабир» китобига ёзган бир неча жилдли шарҳи маълум. Милодий 1157 йили вафот этган.

Имомзода САМАРҚАНДИЙ. Имомзода Муҳаммад ибн Абу Бакр Самарқандий Мовароуннаҳрнинг машҳур олимларидан. Самарқанд, Бухоро, Қум шаҳарларида яшаган. Бурҳониддин Марғинийнинг шогирди бўлган. Унинг «Шариатул Ислам ила дорус салом», «Ҳидоя» каби асарлари Мовароуннаҳр ва Хуросонда машҳур бўлган. Милодий 1177 (ёки 1197) йили вафот этган.

Абул Қосим САМАРҚАНДИЙ. Абул Қосим Носируддин Муҳаммад ибн Юсуф Самарқандий Мовароуннаҳрнинг атоқли фақиҳларидан. Бир неча йил Мадинада яшаган. Ҳанафий мазҳаби фикҳ-

ига доир машҳур асарлари бор. Булардан «Ал-жомий ал-кабир», «Китабал фикҳун нофий» айниқса машҳур. «Ал жомий» асарини қисқартириб, «Китабал мултақат фил фатавои ал-ҳанафия» китобини тузган. «Мултақати Носирий» номи билан машҳур бу асар мадрасаларда ўқитилган. Милодий 1258 йили вафот этган.

Камолиддин САМАРҚАНДИЙ. Камолиддин Абдураззоқ Кошоний Самарқандий, машҳур тасаввуф олимларидан. Унинг тасаввуфга доир «Китабул истилоҳот», «Тасфиятул қалб», «Рисола фил қазо вал қадар» каби асарлари бор. Милодий 1330 (ёки 1335) йили вафот этган.

Фасиҳ ХАВОФИЙ. Фасиҳ Аҳмад Жалолиддин Муҳаммад Хавофий замонасининг етук олимларидан, таниқли муаррих. Милодий 1375 йили Ҳиротда туғилган. 1405 йили Самарқандга бориб, теурийлар саройида хизмат қилган. «Мужмаъут таворих» («Мужмаи Фасиҳий») асари машҳур. Милодий 1442 йили вафот этган.

Али ҚУШЧИ. Мирзо Алоуддин Али ибн Мирзо Муҳаммад ибн Мирзо Умаршайх ибн Амир Темур Кўрагоний Ислом оламининг улуғ алломаларидан. Милодий 1404 йили Самарқандда туғилган ва шу ерда тарбияланган. Қозизода Румий, Мирзо Улуғбек, Гиёсиддин Жамшидлардан сабоқ олган. Етук муаррих, риёзиётчи, фалакшунос бўлиб етишган. Кейинчалик Табриз ва Истанбулда яшайди. Бир неча йил Аё Софиё жомеи қошидаги мадрасада бош мударрис бўлади. Унинг «Рисолаи фатҳия», «Рисолаи Муҳаммадия», «Тарихи ҳоқони Чин», «Рисолаи муфрания», «Шарҳи рисола ал-фикҳ», «Рисолату фи мавзуютул улум», «Маҳбул ҳамойил фи кашфул масойил» каби илмий асарлари машҳур. Ҳижрий 879 (милодий 1477) йили Истанбулда вафот этган. Абу Айюб Ансорий қабристонига дафн қилинган.

Муҳаммад ЗОҲИД. Қози Муҳаммад Зоҳид Самарқандий Мовароуннаҳрнинг йирик олимларидан. Хожа Убайдуллоҳ Аҳрор хузурда камолотга эришган. Яъқуб Чархийнинг қизидан туғилган набираси. Унинг «Силсилат ул-орифин», «Масмуъоти мавлоно қози Муҳаммад Зоҳид» каби китоблари машҳур. Ҳижрий 936 (милодий 1530) йили Ҳисордаги Вахш қишлоғида вафот этган.

Мусохонхожа ДАҲБЕДИЙ. Муҳаммад Мусохонхожа ибн Исохожа Даҳбедий, Маҳдуми Аъзам авлодларидан. Милодий 1708 йили Даҳбеда туғилган. Ёшлигида Байтуллоҳни ҳаж қилиш учун сафарга чиқади. Йўлда ҳиндистонлик шайх Муҳаммад Обид Жаҳонбодийга шогирд тушади. Устози вафотидан

ОТА-ОНА ИБРАТИ

Гўзал муносабат

Отам раҳматли: «Халққа, Ватанга ҳурмат оиладан бошланади. Болам, оилангни доим ҳурмат қил, эъзозла!» деб насиҳат қиларди. Мана, бугун ўзимиз ҳам, отамиз каби қаридик. Аммо ҳануз унинг насиҳатларига амал қиламиз.

Отам эллик йилдан ортиқ солиқ соҳасида ишладилар. Ўткир зехнли, фарзандлар тарбиясида қаттиққўл инсон эдилар. Шундай бўлса-да, онамга жуда меҳрибон эдилар. Онам ҳам отамнинг биринчи оиласидан етим қолган уч фарзандни ўз фарзандлари қатори санаб, биздан кам кўрмадилар. Шу боисми, отам онамга чексиз эҳти-

ром кўрсатиб, катта акамнинг исми билан «Исоқулнинг онасидан яхшироқ она йўқ» деса, онам ҳам ўз ўрнида «Исоқулнинг отасидан ҳам яхшироқ ота йўқ» деб алқашарди. Бундай ал-қаш замирида эр-хотиннинг бир-бирига ўта самимий ҳурмати, меҳр-муруввати яширинган эди. Худди мана шу жиҳатлар барқарор оилаларда тотувлик, кут-баракка, меҳр-оқибат бўлади.

Ота-онанинг тарбияси, ахлоқи яхши бўлиши керак, улар энг муҳим қадриятларимиз асосида ҳаёт тарзини қуриб, фарзандларга сабоқ беришлари лозим. Зеро, ота-она бир-бирини эъзозлаган оилада фарзандлар ҳам

меҳр-оқибатли бўлиб улғайишади.

Эргаш АТОЕВ,
Қизилтепа тумани

Ҳаёт қадри

Оиламизнинг кенжаси бўлганим учун жуда эрка эдим. Чўнтагимда хоҳланамча пул, маишатдан бошим чиқмай юрган кезлар...

Бир куни зиёфатдан чиқиб, маст ҳолда машинага ўтирдим. Уйга етар-етмас кимни-

дир уриб юбордим. Аланг-жалаң ҳолда машинадан тушиб қарасам, ён кўшнимизнинг қизи экан. Эс-ҳушимни ўнглаб улгурмасимдан отаси чиқиб, мени четга итарди-да, қизини машинага солиб, жўнаб кетди...

Қиз бечора согаймади. Маросимларига кетган харажатларни кўтардик,

аммо улар даъводан воз кечишмади. Суд қарори чиқди...

Ҳар хил қийинчиликларни бошдан ўтказдим, турли одамларни кўрдим. Эркалигимни бу ерда биров кўтармади. Дангасалигим ҳам кўп панд берди. Кўп нарсаларнинг қадрига етадиган бўлдим. Яхши инсон бўлишга аҳд қилдим. Муддат тугаб, уйга қайтгач, ҳаммадан олдин кўшнимнинг ҳолидан хабар олдим. Маҳалла-куй, қариндош-уруғ билан яхши муомалада бўлдим. Бир пайтлар мени ва оила аъзоларимни даҳшатга солган адолат менга ҳаёт қадрини ўргатди, тўғри йўлни кўрсатди...

ЖАСУР,

Зомин тумани

сўнг ўн икки йил Ҳиндистонда илм тарқатади. Кейин Самарқандга қайтади. Унинг шарият ва тариқатга доир «Кассирул фавоид», «Айнул маъоний», «Дорул асрор», «Зубдатул ҳақоиқ ва наводирул маориф», «Дар фазилати Пайғамбар», «Дорул макнун», «Маҳзанул таъриф» каби ўнлаб асарлари бор. Ҳижрий 1190 (милодий 1776) йили вафот этган. Қабри Маҳдуми Аъзам даҳмасида.

Маҳмудхўжа БЕҲБУДИЙ. Маҳмудхўжа Беҳбудий улуғ маърифатпарвар, Туркистонда жадидлик ҳаракати асосчиларидан. 1875 йили Самарқандда туғилган. «Туркистон мухторияти»ни тузганлардан бири. Қатор Ислом мамлакатларига саёҳат қилган. Атоқли маърифатчи Самарқандда янги усул (жадид) мактаблари очиб, илму ирфон тарқатган. Ислом дини ва тарихига доир «Амалиёти Ислом», «Тарихи Ислом», «Китабул атфол» каби асарлари бор. 1919 йили ҳибсга олиниб, қатл қилинган.

Аҳмад ТУРСУН

Манбалар:

Шамсиддин Сомий. «Қомусул аълом», Ист. 1978.

Абу Ҳафс Насафий. «Ал-қанд фи зикри уламои Самарқанд», Т., ЎЗМЭ, 2001.

Фахрулдин Али Сафий. «Рашаҳоту айнил ҳаёт», 2-нашр, Т., 2004.

Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 1–12-жилдлар, Т., 2000–2006.

«Ислом», энциклопедия, Т., ЎЗМЭ, 2004.

Исматуллоҳ Абдуллоҳ. «Марказий Осиёда Ислом маданияти», Т., «Шарқ», 2005.

Улрих Рудолф. «Ал-Мотуридий ва Самарқанд суннийлик илоҳиёти», Т., 2002.

«Маънавият юлдузлари» (тўплам), Т., 2001.

Ибн Хаджар ал-Асқалани. «Булугал марам», М., 1-6, «Умма», 2003.

«Самарқандские документы 15-16в.в.», М., «Наука», 1974 ва бошқалар.

ЯПОНИЯДА ИСЛОМ

Милодий 1878 йили бошланган Япония уйғониш даври (“мэйдзи”)нинг илк паллаларида Осиёда фақат икки қудратли мустақил давлат — Япония ва Усмонли салтанати мавжуд эди. Ҳар икки давлатга ҳам Ғарб ва чор Русияси тинмай хавф солиб турар, улар ҳамиша сиёсий ва иқтисодий босим остида бўларди.

Шу боис Япония ва Туркия бир-бирлари билан дўстона муносабатлар ўрнатишга ҳаракат қилишарди. Натижада икки мамлакат ўртасида ҳарбий-сиёсий ва иқтисодий алоқалар билан бир қаторда маданий ҳамкорлик ҳам юксалди.

Истанбул билан Токио бир-бирларига мунтазам расмий вакиллар жўнатиб туришарди. Ана шундай гуруҳлардан бирини кунчиқар мамлакатига султон Абдулҳамид 1890 йили “Ал-Тугрул” кемасида юборади. Кемада Усмон Пошшо бошлиқ етти юздан ортиқ ҳарбий мутахассис ва йўриқчи бор эди. Ташриф асносида Усмон Пошшо Япония императури билан кўришади. Сафар қариб, гуруҳ ватанига йўл олганида кема Осака соҳиллари яқинида тўфонга учраб, чўкиб кетади. Беш юз эллик киши, шу жумладан, султоннинг укаси ва Усмон Пошшо ҳам ҳалок бўлади.

Японлар ва усмонлилар фожиадан қаттиқ изтиробга тушишди. Кема ҳалокатида омон қолганларни икки япон кемасида Истанбулга олиб келишди. Ҳалок бўлганлар Японияда дафн қилинди, фожа юз берган жой яқинида ёдгорлик ўрнатилди. Ҳозир ҳам ҳар беш йилда Япония ва Туркияда ўша қурбонларни хотирлаб туришади. Бундай ҳамдардлик япон ва турк халқлари салимий дўстлиги исботидир.

1891 йили япон журналисти Ошатаро Нода ватанида “Ал-Тугрул” кемасида ҳалок бўлганлар оилалари учун хайр-эҳсон тўплади ва Истанбулга йўл олди. Тўпланган маблағни у Усмонли салтанати раҳбарларига топширди. Босфор соҳилларида япон журналистини султон Абдулҳамид қабул қилди.

Ошатаро Истанбулда ингиллиз мусулмон Абдуллоҳ Куилям билан учрашди. Кўп ўтмай, у Ислом билан шарафланди ва ўзига “Абдулҳалим” исмини олди. Ошатаро Нодани ҳақиқий маънода биринчи япон мусулмони дейиш мумкин. Ис-

ломни қабул қилган иккинчи япон эса кема фалокатида нобуд бўлганларнинг қариндошлари учун тўпланган навбатдаги моддий ёрдамни 1893 йили Истанбулга олиб келган Ямада бўлди. Султоннинг шахсий илтимосига кўра, Ямада (Абдулҳалил) зобитлар билим юртида япон тилини ўргатиш учун Туркияда қолди.

Олдин насроний савдогар бўлган Аҳмад Арижа учинчи япон мусулмони ҳисобланади. У Бўмбайда бўлганида масжид нақшларидан ҳайратланиб, ичкари киради ва орадан кўп ўтмай мусулмон бўлади. Ватанига қайтгач, Арижа дин тарғиботчисига айланди ва Куръони карим маъноларини япон тилига ўгириш ишларида қатнашади.

1903 йилда турк султони вакили Муҳаммад Али Японияга келади. Ҳужжатлар гувоҳлик беришича, у Иокагамада масжид қуришни режаллаган эди. Орадан икки йил ўтиб, Ҳиндистондан келган мусулмон олими Сарфароз Ҳусайн Нагасаки ва Токиода Ислом ҳақида маърузалар қилади. 1905 йили Россиядан кўчиб келган татар оиласи Осакада биринчи масжидни қурдиради.

1904–1905 йиллари, биринчи рус-япон уруши даврида султон Абдулҳамид топшириғига биноан турк армияси зобити Парто Пошшо ҳарбий кузатувчи сифатида Японияга келади ва императур билан учрашади. Туркияга қайтгач, у рус-япон уруши ҳақида китоб нашр эттиради.

Уруш тугаганидан сўнг Япония билан Ислом оламининг ўзаро алоқалари сезиларли кучайди. Мисрлик ёзувчи ва кинорежиссёр Мустафо Аққод ёзишича, япон қуролининг зафаридан руҳланган мисрлик зобитлар кўнгилли тарзда япон армияси сафига киришган. Урушдан кейин уларнинг кўпи оила қуриб, янги иш бошлаб, Японияда яшаб қолишган.

Японияга кўчиб келган мусулмонлар орасида чуқур билимли кишилар кўп бўлган. Ўмба (Омск) губернасининг Тара шаҳрида туғилиб-ўсган машҳур татар маърифатпарвари Абдурашид Иброҳим 1909 йили Японияга келади. У олти ойлик сафари чоғида оддий деҳқондан тортиб вазиргача турли табақадаги кишилар билан учрашади. Унинг тарғиботи туфайли кўпгина японлар Исломни қабул қилишади. Улар орасида мутафаккирлар, журналистлар, ҳарбийлар ва ёшлар бор эди. Абдурашид Иброҳим Япония ва япон мусулмонлари ҳақида, кунчиқар мамлакатнинг Ислом олами билан алоқалари тўғрисидаги таассуротларини “Ислом олами ва Японияда Ислом ёйилиши” номли китобида баён этган (бу китоб эски турк тилидан япончага ўгирилган).

Хиндистондан келиб, Токио дорилфунунида урду тили муаллими бўлиб ишлаган Муҳаммад Баракатуллоҳ ҳам ўша даврнинг ёрқин сиймоларидан эди. 1910 йили у “Ислом бирдамлиги” номли журнал ташкил этади ва уч йил мунтазам нашр эттиради. Муҳаммад Баракатуллоҳнинг сафдоши ва шогирди Ҳасан Ғатано журнални инглиз тилида (“Islamic Brotherhood”) нашрга тайёрлайди.

Йигирманчи аср бошларида Японияга келган мусулмонлар орасида салоҳиятли кишилар кўп бўлгани боис бу давр тадқиқотчиларда катта қизиқиш уйғотади. Мустафо Аққод тилга олган Миср зобитларидан бири Аҳмад Фазли ҳақида анча маълумот тўплашга муваффақ бўлдим. У рус-япон урушидан кейин кунчиқар мамлакатда қолган ва 1908 йили япон аёлига уйланган. Абдурашид Иброҳим ва Муҳаммад Баракатуллоҳ билан дўстлашиб, уларга ёрдам берган, “Ислом бирдамлиги” журнали ноширларидан бўлган Фазли араб тилида “Япон тараққиёти сирлари” деган китоб ёзади. Шунингдек, “Япон шахсияти” китобини арабчага ўгиради. Фазли Васид дорилфунунида Абдурашид Иброҳим маърузаларидан бирига тилмочлик қилган. Фазли китобда қайд этишича, татар тарғиботчиси дорилфунунда таҳсил олаётган ва “Ислом уйғониши” деган ахборотнома нашр этаётган ўттиз тўққиз хитойлик талаба ҳақида гапирган (Абдурашид Иброҳим дорилфунунда жами юз нафар хитойлик талаба ўқиганини айтади).

1909 йили Умар Ямаока исмли биринчи япон ҳаж қилган. У Абдурашид Иброҳим ҳамроҳлигида Макка ва Мадинадаги тарихий жойларни бориб кўрган.

Японларнинг бир қисми Исломни Хитойда қабул қилган. Улар орасида таниқли мутафаккир, Қуръони карим маъноларини япончага таржима қилган Умар Мита ҳам бор эди. 1911 йили фаранг тилида чиқадиган “Ислом олами” журнали Япониянинг икки фуқароси Хитойдан қайтганидан сўнг Ислом дини тарғиботчисига айланганини ёзади.

Йигирманчи асрнинг йигирманчи йиллари Японияда Ислом оламига эътибор кучайган давр бўлди, маданий ва иқтисодий алоқалар анча кенгайди. Кунчиқар мамлакатда исломий ташкилотлар очилди, Қуръони карим маъноларининг япончага бир неча таржимаси пайдо бўлди, кўплаб шарқ мумтоз адабиёти намуналари чоп этилди. Бу даврда Японияда мусулмонлар сони анча ортди, коммунистлар таъқибидан қочиб, Россиядан Япон оролларида талпинган татарлар ҳисобига шундай бўлди. Кўплаб татар оилалари Токио, Нагоя ва Кобе шаҳарларида ўрнашиб қолишди.

Хитойда Исломга кирган Нур Иппе Танака ҳаж қилган иккинчи япон бўлди. Янги япон мусулмонлари Ислом олами билан боғланиб туришга

интилишар эди. 1924 йили Умар Ямаока Мисрга келиб, Ал-Азҳар дорилфунунида бўлади, унинг билим юрти анъанавий либосини кийиб тушган сурати ҳозиргача сақланиб қолган.

Ўттизинчи йилларда Япония мусулмонлари ижтимоий ҳаётида дин арбоби, туркистонлик Абдулҳай Қурбоновнинг номи машҳур бўлади. У туркий тилда журнал нашр эттирган, бу журнал Япония ва унинг ташқарисидаги ўлкалар татарлари орасида жуда машҳур бўлган. Кейинчалик Абдулҳай исломий нашриёт очиб, Қуръони каримни чоп эттирган, мусулмонлар жамоаси билан япон ҳукумати ўртасида мустаҳкам муносабатлар ўрнатишга катта ҳисса қўшган.

Келиб чиқиши япон бўлган мусулмонлардан Мустафо Комурани алоҳида таъкидлаш керак. У Япониядаги диндошларига катта хизмат қилди, исломий билимларни ўрганмоқчи бўлган талабаларнинг Покистон, Малайзия, Саудия Арабистони ва Ислом оламининг бошқа ўлкаларига ўқишга боришларига ёрдам берди. Бу даврда ҳаж ва умра қилган японлар сони анча ортди.

Иккинчи жаҳон урушида Осиёнинг бир қисмини босиб олган японлар бошқа халқлар маданияти билан танишишди. Натижада япон армиясининг кўплаб аскар ва зобитлари Ислом динига киришди.

Япон мусулмонларининг биринчи расмий ташкилоти 1953 йили ташкил этилган. Шу даврда уч мусулмон: Абдурашид Аршод, Умар Мита ва Мустафо Комура Қуръони карим маъноларини янгидан япон тилига таржима қилишди. Ўтган асрнинг олтмишинчи йилларида Покистон, Туркия, Индонезия, араб мамлакатлари (улар орасида ушбу сатрлар муаллифи ҳам бор эди) ва бошқа Ислом ўлкаларидан кўплаб талабалар Японияга ўқишга келишди. 1961 йили илк мусулмон талабалар ташкилоти таъсис этилди.

1970 йили Саудия Арабистони подшоҳи Файсал ибн Абдулазизнинг Японияга ташрифи ўтган асрнинг ёрқин воқеаларидан бўлди. Подшоҳ сафари чоғида япон ва жанубий Курия мусулмонлари вакиллари билан учрашди, Қуръони карим маъноларини Умар Мита япон тилига ўгириши бўйича янги лойиҳани ҳомийлигига олди, бу нашрни молиялаш учун Саудия элчихонасида махсус жамғарма ташкил этилди (1970 йил ёзида Аҳмад Судзуки иккаламиз бу таржимани узилкесил таҳрир қилиб чиқдик).

Этмишинчи йилларга келиб, Японияда Ислом динига қизиқиш янги босқичга кирди. Ис-

ломга бағишланган маъруза ва суҳбатлар кўп ўтказилар, япон тилидаги исломий адабиётлар чоп этилар, ҳажга борувчилар сони тобора ортиб борар эди. Имом Муҳаммад ибн Сауд номидаги Ислом дорилфунуни қошида Араб Ислом институти иш бошлади. Ўн йилча олдин Японияда мусулмонлар уч мингга етмасди, бу даврга келиб, улар сони ўн баравардан ҳам ортиб кетди.

Саксонинчи йилларда ҳам Японияда Ислом равнақ топди. Саудия Арабистони подшоҳи Холид ибн Абдулазиз Токиода Ислом маркази қуриш учун ер сотиб олди. Мусулмон мамлакатларидан одамлар кўчиб келиши туфайли мусулмонлар сони кўпайди. 1986 йили Токиодаги татарлар қурган эски масжид бузилиб, ўрнида туркча услубда янги улкан масжид тикланди. Токиодаги бу масжид Японияда Ислом рамзига айланди. Нагоя, Осака ва бошқа шаҳарларда ҳам кўркам жомелар қурилди.

Япония кўҳна маданият ва бой анъаналар мамлақати бўлгани учун ҳам уммон ортидан келаятган ирқчилик, Ислом билан қўрқитиш, динлараро ихтилоф солиш каби иллатлар японларга ётди. Бой тарихий анъаналар, Ислом олами билан дўстона муносабатлар ана шу иллатлардан ҳимояланишда японларга ёрдам беради. Япония ташқи ишлар вазири телечикашларидан бирида: “Мусулмонлар ҳақида тасаввурга эга бўлиш ва улар билан ўзаро ҳамкорлик йўлларини топиш учун энг олдин Исломни асли қандай бўлса, шундайлигича тушуниб олишимиз керак”, деган эди. Бундай муносабат Япония мусулмонлари қалбида эртанги кунга умид уйғотади, куч-ғайрат бахш этади.

Солиҳ САМАРРИЙ,

Япония Ислом маркази раиси
(“Salihsamarrai” сайтидан).

КИМДА ИККИ ХИСЛАТ БЎЛСА

Араб ҳикматлари

Икки хислат

Кимда икки хислат бўлса, Аллоҳ уни севади:

1. Тақво.
2. Гўзал хулқ.

Кимда икки хислат бўлса, одамлар уни севишади:

1. Саховат.
2. Яхши амалларни кўпайтириш.

Кимда икки хислат бўлса, ўртоқлари уни севишади:

1. Очиқ чеҳра.
2. Яхши муомала.

Кимда икки хислат бўлса, биродарлари уни севишади:

1. Уларнинг яхшиликларини эсда тутиш.
2. Ёмонликларини унутиш.

Кимда икки хислат бўлса, шогирдлари уни севишади:

1. Илмни етказиш йўлида изланиш.
2. Уларга нисбатан кечиримли бўлиш.

Кимда икки хислат бўлса, устозлари уни севишади:

1. Уларни тез англаш.
2. Ҳурматларини жойига қўйиш.

Кимда икки хислат бўлса, оила аҳли уни севади:

1. Уларга нисбатан яхши муомалада бўлиш.
2. Уларнинг ташвишларини англаш.

Кимда икки хислат бўлса, бошлиқлари уни ёқтиришади:

1. Уларга чиройли итоатда бўлиш.

2. Буйруқларини чиройли шаклда бажариш.

Кимда икки хислат бўлса, уни Аллоҳ ҳам, одамлар ҳам бирдек яхши кўради:

1. Яхшилик қилиш.
2. Азият беришдан четланиш.

Энг хавфли нарса

Оила учун хатарли нарсалардан бири ота ёки онанинг фарзандларини эркалатиш ва хатоларини яширишда бирини иккинчисидан устун кўришидир. Бундан ҳам хатарлироғи болаларидан бирини бошқасидан устун кўришини очиқ билдиришидир.

Бундай адолатсизлик ака-ука ва опа-сингиллар орасига душманлик уруғини сепади.

Ким тарбиячи?

Хотиннинг тушунчаси касал, эр эса дангаса, болаларни ким тарбия қилади?

Мўътадиллик

Яхши кўриш ва ёмон кўришда ҳаддан ошма! Гоҳо дўстинг душманга, душманинг эса дўстга айланиши мумкин.

Яхшилар ва ёмонлар

Одамлар ўз вазифаларини чиройли бажаришмаса, Аллоҳ таоло уларнинг иштини ёмонларга топшириб қўяди.

Сабрнинг боши ва охири

Сабр олдинига ҳузурсизлик, кейин эса ҳаловат ато қилади.